

Notes du mont Royal

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Cette œuvre est hébergée sur «*Notes du mont Royal*» dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

ΟΙ ΤΗΣ ΗΡΩΙΚΗΣ
ΠΟΙΗΣΕΩΣ ΠΑΛΑΙΟΙ
ΠΟΙΗΤΑΙ ΠΑΝΤΕΣ.

POETAE GRAECI VET
RES CARMINIS HEROICI
SCRIPTORES, QUI
EXTANT, OMNES.

Homerus.
Hesiodus.
Orpheus.
Callimachus.
Aratus.
Nicander.
Theocritus.

Moschus.
Bion.
Dionysius.
Coluthus.
Tryphiodorus.
Musæus.
Theognis.

Phocylides.
Pythagoræ aurea carmina
cum fragmentis aliorum.
Apollonius Rhodius.
Oppianus.
Cointus Smyrnæus.
Nonni Dionysiaca.

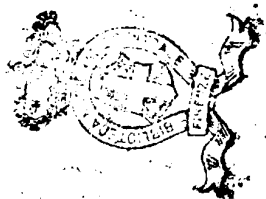
APPOSITA EST E REGIONE

Latina interpretatio.

Notæ item & variae lectiones margini adscriptæ.

Cura & recensione IAC. LECTIL. V. CL.

Accessit & Index rerum & verborum locupletissimus.

AVRELIAE ALLOBROGVM

Sumptibus Caldorianæ Societatis.

ANNO MDCCC VI.

ILLVSTRISSIMO ET
POTENTISSIMO PRINCIPI AC
D. DOMINO MAVRITIO LANDGRAVIO
HASSIÆ, COMITI IN KATZENELNBOGEN,
Dietz, Zigenhaim, Nidda, &c. Domino suo Clementissimo.

ROCVL, ô Princeps, procul aduolant, & ex omnibus Græciæ oris, ad C^{nem} T. hospites boni, bene collecti, fama iidem & eruditione præstantes: breuiter, quales togatorum doctissimus M. Varro optauit sibi conuiuas, nisi quòd isti numero plures, bisque & amplius supra Musarum. Neque tamen fumum, accirco strepitumve maiorem in splendidissima semper arce tua excitari necessum est, & qui oculos aureve Vigilum terrere possit. Quippe hi cogniti Cⁿⁱ T. pridem omnes, vsu, colloquiis, & consuetudine suauissima comperti. Illum denique modium salis, quem antiquitas artioribus amicitiiis contrahendis desiderauit, tuo in comitatu consumsere. Scio, notorem à nemine ex his postulabis. Lecta item Cⁿⁱ T. relecta multoties opera eorum: dialecti, idiomata, moduli, vestes, ornamenta, ingenia καὶ ἱστορίαι sagaciter explorata singulorum. Venerantur ipsi sanctè Principem tantum: præsidium suum, decus, delitium, σωτηρία καὶ ψυχὴ appellitantes. Hos Homerus ille σιμωνὶς, illic βασιλινός, ille virtutis omnis parens Iustiniano Imperatori dictus olim, ille Cⁿⁱ T. quàm Alexandro verè Magno tam assiduus, in sacrarium ædium tuarum tanquam mystagogus inducit: & amiserit oculos licèt, tamen, *Nota magis nulli domus est sua, quàm Landgrauianum ei palatium est.* Imaginem omnem mitto, Princeps Illustrissime: Dico apertè & sine pompa. Poetas hosce principes velut in vnum corpus coniungere visum mihi, dum ex more veterū Iureconsultorū, ac nonnullorum etiā nostri æui, siquid à publicis muneribus otij suppetit, in Musarum hosce hortos salua legū maiestate diuerto: eò libentiùs quòd earum conditores ex poetarū imprimisque Homeri illius autoritate respōsa sua depromere aut cōfirmare

sæpe dignati. Erricus Stephanus, ~~scripsit~~ istiusmodi syntagmatis concinnandi ante annos
quadraginta ex parte præiit suo exemplo. Tamen poetæ quatuor à me
adiuncti: adiunctæ item omnibus notæ, aliæque, quæ ex ipsa editionum
comparatione καὶ αὐτῶν deprehendere pronum cuique. His τὰ ἄλλα non
inferere ἀγνόησεν existimaui, veluti Nonni, Nazianzeni, & aliorum è ve-
teribus, qui carminis eadem normâ res diuinas prosecuti. Erit forte an
ut hæc talia aliquando labor curet, siue noster, siue alienus. Minutos e-
tiam plerosque scriptores Epigrammatum præterimus, quia minuti,
nec choro isto poetarum augustiore satis digni: tum quia extant sin-
gulari libro comprehensi Ἀνθολογίας. Eccui hæc autem conuenientius
quàm Cⁿⁱ T. ausim inscribere, Princeps Magne? qui cum eximiis publi-
ca confessione virtutibus, & meliorem omnem literaturam, & quod
prius dixi, propriam Græcorum vatum cognitionem coniunxisti: sic-
que absurdam & deformem, necnon rebus humanis exitiosam eorum
opinionem exempli tui prærogatiua profligasti, qui dehonestari tali-
bus studiis sublimitatem putant Dynastarum, quin & ipsorum Nobi-
lium ferè natales. Bene porro quod vestigia isthæc sequi ambit etiam
T. C^{nis} aula omnis, & pars melior gentium tuarum. Cuius rei
cunctorum fama celebratissimæ, insigne quoque τιμήιον, tum in aliis
Hassæ è gente, tum præcipuè in nobilissimo & sapientissimo viro D.
Georgio Schvvertzio ciuitas nostra cernit coram. Vsq; eadè cum pie-
tatis virtutumque omnium studiis maritare suo à Principe didicerunt
hæc Literarum & Doctrinæ. Iam verò de C^{nis} T. in Remp. nostrâ pio af-
fectu & beneficiis, quæ mediocrem insuper huic consilio meo fiduciam
& apiscendæ gratiæ tuæ spem fecere, tum per eloquii tenuitatem di-
cere abstineo, tum quia ubi demerendi copiam omnē ipsa meritorum
magnitudo præcìdit, magis veneratione tectâ opus: quæ etiam apud
præpotentes acceptior esse amat, præsertim cum & ipse cordis situs, ut
ille ait, in operto sit. Superest tantum, vti, quod iam vnice opto, Prin-
ceps Illustrissime, faueat largiter supplicationibus nostris clemētia illa
Cælestis, quæque vota pro incolumitate & gloria tua sanctè & religiosè
nuncupare non desinimus nos aliæque per Europam, ea magis ac ma-
gis rata faxit. Vale Princeps optime, & cognomine summis olim Regi-
bus optatissimo, nobis quidem *Euergetes* verè dicende. Ex Musæo. V.
Kal. April. C15 15 CVI.

Illustriss. Cⁿⁱ T.

Addictissimus

IACOBVS LECTIVS.

litteris istis [sacris scilicet ac profanis] aliqua est inter se affinitas, operæ precium in earum cognitione fecerimus: sin minus, saltem ex inmutua earum inter se contentione diuersitatem perspexisse, non parum ad melioris confirmationem [proderit.] Et paulò post; Dicitur ergo & Moyse ille præcellens, cuius maximum ob sapientiam apud omnes homines nomen est, posteaquam in Aegyptiorum disciplinis animum excercitarat, ita deinde ad contemplationem ΕΙΥΣ ΟΥΙ ΕΣΤ accessisse. Assimilique huic modo ferunt etiam inferioribus temporibus sapientem illum Danielem Babylone, cum Chaldæorū sapientiam didicisset, tunc demum diuinas attigisse disciplinas. Porro non inutilem animis rem esse profanas istas disciplinas, satis dictum est: consequens ergo fuerit ut quo modo participandum illis sit, deinceps differamus. Primum igitur, poetarum scriptis, (ut ab iis exordiar) quoniā in omne genus varij sunt, non omnibus æquè adtendenda mens est: sed, si quidem bonorum virorum facta vel dicta vobis percescant, amplexandum id atque æmulandum, & maxime adnitendum ut tales sitis: si verò ad improbos homines imitatione sua deueniant, ea parte fugiendi sunt, obstruendæque aures, non minus quàm Vlyssē illi Sirenū cantus declinasse perhibent. Nam familiaris cum futilibus sermonibus consuetudo, ad res [eiusmodi] via quædā est. Quapropter omni cautione custodiendus nobis animus, ne per suasues verborum illecebras imprudentes peiorum aliquid assumamus: ut ij qui noxia pharmaca melle occultata admittunt. Non laudabimus ergo poetas si conuiciantes illudentesve imitentur, non si amantes aut temulentos effingant, non denique si mensa referta cantionibusque dissolutis beatitudinem definiant. Omnium verò minimè aures eis præbebimus si de diis verba faciant, maximè si de iis ita narrent quasi multi sint, ac ne ij quidem inter se concordēs. Frater enim à fratre apud eos dissidet, & parens à liberis: atque his rursus aduersus parentes infestissimum, ac ne denunciatum quidem bellum est. Deorum verò adulteria, & amores, coitusque in propatulo, atque in primis ipsius summi omnium capitis Iouis, ut ipsi quidem aiunt, quos vel in sermone de pecudibus narrare aliquis erubescat, scenicis relinquamus.

ἐν ὅσῃ τις οἰκειότης παρὲς ἀλλήλοις τοῖς λόγοις, παρέρ-
χου αὐτῶν αὐτῶν ἢ γνώσις γήϊοιτο· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ τό-
τε ὡς ἀλλήλα θέντας καταμαθεῖν τὸ δέξιόν, οὐ
μικρὸν εἰς βεβαίωσιν τὸ βελήνορος. Et paulò post,
λέγεται τοίνυν καὶ Μωϋσῆς ἐκεῖνος ὁ πάντων, οὗ μέγιστον
ὅστις ἐπὶ σοφίᾳ ὡς πᾶσιν ἀνθρώποις ὄνομα, τοῖς Αἰ-
γυπτίων μαθήμασιν ἐγλυμναστέμενος τὴν δέξιαν,
οὕτως παρὲς ἐλθὼν τῇ θεωρίᾳ τὸ ὄντος. ὡς ἀποκησίου
ἢ τούτου καὶ τοῖς κατὰ χρόνους τὸν σοφὸν Δανιὴλ ἐπὶ
Βαβυλωνίους φασὶ τὴν σοφίαν Χαλδαίων καταμαθεῖν-
τα, τότε τῷ θεῷ ἀγαθὴν παρὰ δούρατον· ἀλλ' ὅτι
μὲν οὐκ ἀχρηστον ψυχῆς μαθήματα τὰ ἐξ ὧν δὴ
ταῦτα, ἰκανῶς εἴρηται. ὅπως γὰρ μὴ αὐτῶν μαθητέον
ὑμῖν, ἐξ ἧς αὐτὸ εἶη λέγειν. παρὸν μὲν ἐν τοῖς ὡς πᾶσι
ποιήτῃ, ἐν ὑπεύθυν ἀρξώματι, ἐπεὶ παντοδαποὶ πνέ-
εῖσι, καὶ πᾶσιν ἐφεξῆς παρὲς ἔχον τὸ νῦν· ἀλλ' ὅταν μὲν
ἀγαθῶν ἀνδρῶν παρὰ ξείνῃ ἢ λόγους ὑμῖν διεξίωσιν, ἀ-
γαπήν τε ὁ ζήλου καὶ ὅτι μέγιστα πειρασθῶ τοιούτοις
εἶν' ὅταν ἢ ἐπὶ μοχθηροῦ ἀνδρα ἐλθῶσι τῇ μιμήσει.
Ταύτη δὲ φύσις, ἐπὶ πειρασμοῖς τὰ ὅσα, οὐκ ἥττον
ἢ τὸ Οδυσσεὺς φασὶν ἐκείνοις τὰ τῷ Σευρήμων μέλη· ἢ γὰρ
παρὲς τοῖς φαύλοις τῶν λόγων σωθήσεται, ὁ δὲ τις ἐστὶν
ἐπὶ τὰ παρὰ μαθεῖν, διὸ δὴ πάσης φυλακῇ τὸ ψυχὴν τηρε-
τέον καὶ δὲ τῆς τῶν λόγων ἡδονῆς ὡς ἀδιδέξαι μὲν οὐ
λαττω μὲν τῶν χειρῶν, ὡς αὐτοὶ τὰ δηλητήρια μὲν τὰ
μέγιστος παρὲς ἐλθῶσι. ἢ τῶν ἐπαμειβόμενα τὰς ποι-
ταῖς ἢ λοιδοροῦ μὲν οὐκ οὐκ ὁπλοῦνται, καὶ ἐξ ὧν ἢ με-
θύονται μιμημένοι, καὶ ὅταν ἐπαπείλῃ πληθύνουσι καὶ ὡ-
δαῖς ἀειμενοῖς τὸ ὁδὸν ἀμύνειν ὁρίζονται. πάντων ἢ ἡ-
μισυ παρὲς θῶν τὸ δὲ λεγομένοισ παρὲς ἐξομῶν, καὶ μέ-
λει· ὅταν ὡς παρὲς πολλῶν τε αὐτῶν διεξίωσιν, καὶ οὕτως
ἐδ' ὁμοιοῦνται. ἀδελφός γὰρ δὴ παρ' ἐκείνοις δὲ
στασιάζει παρὲς ἀδελφός, καὶ γονεὺς παρὲς παῖδας· καὶ
τοῦτοις αὐτοῖς παρὲς τοῖς τεκοῖσιν πολέμος ἐστὶν ἀκέρυ-
κτος. μοιχαῖας ἢ θῶν καὶ ἐρωτᾶς καὶ μίξεις ἀναφανδὸν,
καὶ ταῦτα γὰρ μέγιστα τὸ κορυφαίον πάντων καὶ ὑπέρτατον
Διὸς, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, αἱ καὶ παρὲς βροσκημάτων τις
λέγων ἐρυθρίασεν, τοῖς ἐπὶ σπλυνῆς καὶ ἑλπίων.

SCIPIONIS CARTEROMACHI

PISTORIENSIS ORATIO DE

laudibus literarum Græcarum.

QUAM varia multipliciæque sint, viri studiosissimi, quæ apud diuerfos homines bona honestæque existimantur, pro cuiusque commodo aut naturæ conuenientia: illud profecto optimum videri debet quod consensu omnium, aut certe probatissimorum, vtilissimum humano generi natura edidit. Quod enim beneficia summa omnibus contulit, confertque quotidie, id non esse optimum, dici non potest, metitur enim bonitatem beneficentia. Disciplinis autem à diis immortalibus nihil vtilius datum esse homini, tam nemini dubium esse video quàm nihil animo ipso diuinius: cuius illæ sunt possessiones ac facultates. Neque verò obscura sunt aut ignota earum beneficia, hominibus: quum & audiant ea quotidie, & videant, atque omnibus penè modis experiantur. Quod si disciplinæ vtilissimæ, quantæ id dignitatis esse censendum est cuius hæ potissimum beneficio manarint in lucem? certe maximæ, & cui nihil anteponi vel possit, vel debeat. Id autem esse Græcam præcipuè linguam, quum egregios in quauis disciplina viros, non credidisse modò sed & tradidisse, vel legerim vel audierim, ipse quoque facillè me in eandem sententiam adduci patior. Cuius rei vos certè iudices in præsentia facio, qui quum eiusmodi ornamentis inuigiti omnes atque honestati prodeatis, Græca quoque vel in vobis ipsis admiramini, vel in aliis studio prosequimini. Existimo autem quicquid laudis vniuersis simul conueniat disciplinis, id omne Græcæ linguæ meritis non iniuria adscribi oportere. quod quum verum sit, mox audietis. Iam enim huc Græcæ linguæ laudes exploraturi accessimus, quantumque ex ea manarit vtilitatis humano generi: quanquam ea Latinis præsertim hominibus contulerit semper, conferreque possit in dies magis vti volentibus.

Igitur Græca lingua (si Græcorum scriptorum sua prodentium fidem sequimur) vetustissima nobilissimæque est. Quippe quæ non aliunde traxerit initium, sed apud suos homines veluti naturali quodam ortu prodierit in lucem, atque maioribus assidue incrementis inoleuerit. Nam quum Athenienses, quorum purior atque elegantior sermo est, *αὐτόχθονες* (hoc est indigenas, ipsosque suæ terræ perpetuos incolas, propriosque cultores) dici conueniat inter scriptores, quis non videt linguam quoque ipsam nō minus *αὐτόχθονα* dici debere? Sermo enim à natura homini datus, certam hominis ætatem necessariò consequitur: nisi quid impediatur, non enim possunt non loqui ho-

mines, expeditis præsertim loquutionis vocalibus instrumentis, at quanam alia quæso lingua vfos credamus eos qui non aliunde migrarint, nisi ea quæ ipsos sempercomitata sit? Quapropter hoc plus cæteris nobilitatis græca lingua sortita esse videtur, quod aliæ, hominum inuenta proculdubio sunt: hæc, naturalis quodammodo existimari potest: quandoquidem in eam primi illi homines nulla artè nullæque industria, sed naturali quodam instinctu ducti, fuerint. Cur enim ea potius verba in mentem venerint, illis hominibus nullius adhuc rei gnaris, quàm aliæ? Quippe natura ipsa omnium rerum prouida, ea voluit lingua institueret illos homines, quæ ad sui postea indagacionem atque expressionem plus aliquid cæteris collatura esset humano generi. Quod non fecerit, tantò enim græca lingua cætera omnes antecellere videtur in tradenda rerum cognitione, quanto homo aliquis omnium rerum peritissimus, atque ingenio perspicacissimo ac propè diuino, hominem alium mediocris literaturæ, tenuissimæque à natura ingenij, antecedit. Non modò enim disciplinas omnes quotquot vnquam fuerunt, & melius & copiosius Græca ipsa & perillustrauit & tradidit, sed & si alio sermone hæc exprimere aut efferre nitare, plurimum necessariæ lucis ac propè veritatis ipsius abstuleris. Ideoque veluti mancum merito credi potest quicquid aliis literis scriptum legatur: si cum eo conferatur quod à Græcis proditum sit, Nec id hominum tantum causa euenire dixeris, qui non eam vel curam, vel diligentiam adhibuerint in perquirendis rebus aut tradendis, quam Græci homines. Nam id quoque verè dicitur: (quid enim intentatum illis? vt Plinius inquit) sed ipse quoque cæterorum sermo non eam patitur expressionem quam Græcus. atque adeò vt plus naturam efficere quàm verbis monstrari possit, in aliis quidem loquutionibus non procul absit à vero: in Græca autem tantum abest vt verè dicatur, vt melius etiam aliquanto atque significantius nonnulla ante oculos ponat, quàm natura ipsa moliatur. Id autem Latini interim sermonis argumento intelligere licet: qui quum elegantissimus & sit & habeatur, à Græco tamen longè superatur. Diuus quippe Hieronymus, Proprietatem (inquit) Græcam Latinus sermo non exprimit. Quintilianus, Videtur mihi sermo ipse Romanus non recipere illam solis concessam Atticis venerem. Gellius. Adieci (inquit) sæpe animum ad vocabula rerum non paucissima, quæ neque singulis verbis vt à Græcis, neque si maxime pluribus eas res verbis dicamus, tam dilucidè tamque aptè demonstrari Latina oratione possunt quàm Græci ea dicunt prius vocibus. Et paulò post, Sed huius, inquam, tui erroris culpam esse.

intelligo in mea scilicet infacundia, qui ne pluribus quidem verbis potuerim non obscurissime dicere quod à Græcis rectissime vno verbo & planissime dicitur. Cicero, quum Aristippi illud amico scriberet, Habeo, non habeo à Laide: Græcè, inquit, id melius. Lucretius multa se Græcè dicere affirmat propter egestatem linguæ, & rerum novitatem. Quod si Latinitas Græcitatem, ut sic dixerim, usquequaque referre non potest, cui coniunctissima est, ac propè germana: quid alias linguas existimemus, quibuscum nullum est illi commercium, nulla affinitas: sed (quod dici solet) diametro inter se distanti? At habent & illæ suum fortasse nitorem, suam elegantiam. Equidem non negaverim inesse aliquid lingulis propriæ venustatis. Neque enim verisimile est ingenij cuiusvis homines nullam omnino curam proprii suscepisse sermonis. Quin potius, quemadmodum colendorum agrorum apud omnes pro loci ac cæli qualitate usus est, sed aliis asperius solum, ac natura ipsa horridius multum vericulus respuit ac negligit: aliis contrà mitius ac placidius omnem admittit curam, omniemque industriam: sic quævis loquutio splendoris, quidem aliquid in se retinet: sed cæteris multa negata sunt, Græca omnia vna complexa est, atque eousque ut quæ apud omnes alias peculiaris nativæque sunt, ipsa quoque reddat non minus eleganter quàm apud illas ipsas habeantur: nulla autem vim ejus penitissimam possit exprimere. Quo fit ut nostris, quoties aliquid efferre cogitant, quo nil venustius, nil elegantius intelligi velint, Atticos, lepores, Atticos sales, Atticam venerem, Atticam eloquentiam, aut Atticam demum aliquid id esse dicant. Quamobrem quod de Platone inquit Cicero. Iovem, si loqui velit, non aliter loquuturum quàm scripserit Plato: idem aut simile quiddam de Græca lingua pronuntiemus, non absurdè dicturos nos arbitror, naturam, si loqui velit, non aliter quàm Græcè loquuturam. Quod & re ipsa comprobavit, sua siquidem mysteria omnibus sanè hominibus in medio proposuit perquirenda, ut cuius in eius arcanis liceret ingenium exercere: at perfectam de iis ipsis atque absolutam tradere cognitionem, Græcis procul dubio solis concessisse & quasi diuinitus referasse videtur. Itaque soleo mecum ipse quosdam ex Græcis ridere nonnunquam, qui adeò sibi invidere videantur ut quicquid in disciplinis Græci profecerint, id aliorum inventis totum tribuere conentur. Quid enim (quæso) sunt aliorum inventa nisi minuta quædam & pusilla, quæ casu magis quàm ratione habita iure existimes? ut liceat in his poetica illa uti sententia, *ἡ φύσις ἡμῶν*, id est, fortuna artem peperit. At verò quæ à Græcis & comperta sunt & tradita, non tam homines explorasse aut retulisse credas, quàm naturam ipsam de se singula prodidisse: atque adeò ut in cæterorum scriptis illorum ipsorum hominum sermo sit, in Græcis natura ipsa, quod dixi, loqui videatur.

Quod si aut tempus aut locus pateretur singulas nos vel scientias prosequi, vel artes, ut quæ à Græcis & inventa in his & tradita sunt; cum cæterorum omnium quos scimus, traditionibus conferremus: profectò nemo vestrum (ut arbitror) relinqueretur, qui non tantum Græca à cæteris distare magnitudine fatetur quantum elephantem à culice. Quid enim (ut alia omittam) philosophia ipsa, omnium scientiarum parens ac domina, adiuvanti vnumquam habuit ab alio genere quàm à Græcis? tantum enim abest ut quicquam cæteri contulerint philosophiæ, ut si qui etiam è barbaris eius aliquando studio incensi fuerint, ad Græcos migrarint: atque iidem siquid ex philosophia posteris relinquere voluerint, id non sua magis quàm

Græca lingua efferre dignum iudicant: non tam remunerandi gratia (ut existimo) eam linguam cui acceptum referrent quicquid scirent, quàm quod aut insolens aut impossibile videretur, vel disci vel tradi rectè philosophiam alio quàm Græco sermone. Hinc Toxaris atque Anacharsis è Scythia Athenas philosophandi studio se contulerunt: Chion è Ponto. Cuius, & superioris Anacharsidis, extant Græcæ quoque epistolæ perquam elegantes, nec minus præceptis relectæ. Phavorinus verò è Gallia, non modò plurima Græcè in philosophia conscripsit, sed & Romæ quoque, ubi vixit, multa sæpe Græcè disputavit: quemadmodum Gellius ex nostris, ex Græcis Philostratus, autores sunt. Philon ludæus non Hebraicè magis quàm Græcè philosophiam illustrare conatus est. Musonius autem omnium Stoicorum Neronis tempore celebrissimus, quum è Vulsinio esset, Romæ proxima urbe, Græcis potius scriptis quàm Latinis monumentis philosophiam augere voluit. Præterea quot Syri, quot Ægyptij, quot Thracæ philosophiæ mystica Græcè scripserint: Orpheum, Musæum, qui tametsi inter poetæ connumerantur, attamen possunt & philosophiæ adscribi, quum vetus illa theologia nominis carminibus texeretur. Sed quid opus est alios connumerare? quum Aristotelem, ipsum philosophiæ magistrum, Thracia nobis tulerit, Græcia excoluerit. Cuius celebriores quoque expositores non Græci, Græcè eum interpretati sunt: Porphyrius è Phœnicia, Iamblicus è Syria, Ammonius & Philoponus ex Ægypto, Simplicius è Phrygia. Quin & in aliis quoque artibus multi multa Græcè scripserunt, non Græci: de grammatica, exactissime Apollonius & Herodianus Ægyptij: de musica atque astrologia, Ptolemæus itidem: arithmeticam Nicomachus & Iamblicus, Syri: & geometriæ non nihil. Dialecticæ quoque ante Aristotelem ab Archyta Tarentino scriptum aliquid legimus. Neque id nunc dico, non posse homines aliter philosophari quàm Græcè: sed quicquid cæteri philosophati fuerint, aut inchoatum quiddam aut non absolutum consistere, sed quod extremam & quasi Apelleam manum desideret. At dicet aliquis, Pythagoram, Platonem, atque alios philosophandi studio in Ægyptum se contulisse. Ego verò non negaverim aliquid inde in Græciam retulisse hos viros, ex iis præsertim quæ ad diuinitatem pertinent, quæ ab Hebræis multo antè in Ægyptum pulsas manasse verisimile est. Nam & legisse Platonem Hebraica scripta, & lecta imitatum fuisse, autor est Eusebius, atque ea in Græcam linguam translata: quando & Trismegistum, qui omnem pene veritatem (ut ait Lactantius) nescio quo modo inuestigavit, Græcè scripsisse videmus. Hebraicam tamen veritatem interim excipio, nam de humanis rebus atque artibus agimus, non de diuinis inventis: quanquam hæc quoque postea à Græcis potissimum explicata sunt, quum ratio propagandæ veritatis iam non refragabatur. Quid quod & Indos philosophos Græcæ linguæ ignaros non fuisse scribit Philostratus, & cum Tyannensi Apollonio Græcè nonnunquam fuisse loquutos?

Atque hæc de Græca lingua, quantum vel nobilitate, vel usu cæteras antecellat, dicta sufficiant: nunc quantum Latino sermoni adiuvanti præstet, dicemus. Nam aliæ profectò loquutiones sciri sine Græca lingua parum rectè possunt: ut verò optime loquantur, nihil impedit. At Latinus sermo ne loqui quidem potest exacte sine Græcæ linguæ cognitione: tantum vel cognitionis vel coniunctionis cum illa sortita est hæc nostra, ut esse fortasse possit sine illa, bene autem esse non

non possit. Quemadmodum homo sine virtute ut sit, nihil prohibet: ut verò bene sit, fieri non potest, si virtus non adsit. Quare quid aliud esse dicemus Græcam linguam, si ad Latinam referatur, quàm eius virtutem, ex qua sua illi felicitas comparetur? Quod si Ovidianum illud sub eius persona prætulimus, non ab re fortasse dixerimus,

Ergo ego sum virtus, ego sum tibi nobile regnum.

Minimè autem indignari debet sermo Latinus quòd à Græco manarit, sed gloriari potius: nam quod ab optimo autore initium sui traxerit, fieri non potest quin sit & ipsum optimum, atque illi proximum. Non potest ergo non esse cuius rei accommodatissimus Latinus sermo, qui à Græco processerit: ac mihi sanè videtur, quum utrunque considero, nihil aliud esse Latinus sermo quàm Græci exemplum atque imago: ut quicquid in illo sit, in hoc quoque eniteat. Principio enim si elementa, ac literas, earum inter se contextum intueare, eandem in utrisque inueneris rationem: si verba ac voces, eodem modo significare, eodemque modonecti ac constitui, ac penè vim habere eandem. Ideoque si quæ etiamnum innouanda nobis ac fingenda sunt, ita demum habitura fidem dixit Horatius, si Græco fonte cadant. Nam & multa nos à Græcis accepta transpositis literis nostra fecimus. *μωσαϊα* illi Dorica lingua dicunt, nos formam: illi *ἀστὴρ*, nos rapax, multa immutatis, *φῶς*, fur: *νύξ*, nox. multa additis, *ἑρμύς*, serpyllum, multa eadem permansere. Infinitum esset omnia persequi, ut dictionum eadem ratio, ut nominum ac verborum inflexio, ut præpositionum, aduerbiorum, conjunctionum eadem observatio: sed minutiora hæc quàm ut in præsentia examinanda sint, & à nostris grammaticis abundè tractata. Orationis verò compositio ita pendet à Græco, ut quæcunque à Græcis tradita sint in ratione dicendi, eadem à Latinis & seruentur & seruari iubeantur. nam & quas dicunt sententiarum & quas orationis figuras, in vso à Latinis nominibus receptæ sunt quàm à Græcis, & earum nomina aut Græca adhuc usurpantur, aut Græcorum imitatione significantur, vini quoque rei appellatione ipsa exprimentia: quam qui non vident, rem quoque ipsam non diligenter animaduertunt. Neque verò casu euenisse dixeris tantam hanc conuenientiam, sed industria, sed providentia. quare nonnisi Græca lingua ducere procedere Latinam posse, verissimè affirmari potest. Quemadmodum enim, si principium rei atque origo nesciatur, sciri ea res non satis rectè potest: ita Latina lingua, si Græca ignoretur, ut bene teneatur, non fit verisimile.

Quòd si te ad disciplinas artésque contuleris, ac rerum cognitionem sectari vuleris: iam verò hic quàm penè nihil effeceris, si te Græcis priuaris? Omitto enim grammaticam, quæ, ut multa habet propria peculiariaque in vnoquoque loquendi genere, sic multa etiam retinet Græcæ Latinæque linguæ ita communia, ut quod de altera tradatur, alteri non minus conueniat. quare Græcis quoque niti autoribus ad nostrum loquendi vsum non renuere nostri. At verò Dialectica tam potest sine Græcis literis incolumis sciri quàm sine Aristotele. nisi fortè à recentioribus vel nosci vel tradi melius existimemus: aut iis libris perdisci posse, qui ex Aristotele tralati habeantur: quos si aspiciat ipse, non recognoscat, sed (quod de aquila dici solet, pullos nacta non legitimos) reiciat, ac nolit pro suis: quippe qui Aristotelici solis radios non ferant. Possent hoc loco afferre singula quoque vocabula quibus vtuntur dialectici, quæ aut Græca habeantur, aut Græcorum imitatione sint

facta: quorum etiam nonnulla malè à recentioribus accipiuntur. in his enim Græca ratio sequenda est: quam qui ignorant, sæpe falluntur. Quàm multa autem sunt apud ipsum Aristotelem, quæ aut Latine transferri optimè nequeunt, aut, si transferantur, sensum ipsum Græcum non vsquequaque reddant? Quod ea de causa dictum velim, quòd nonnulli existimant, si legant Aristotelicas quasque translationes, statim se sententiam tenere philosophi. Quæ res plerosque fallit, & quidem non indoctos: quum & qui transferunt, plerumque ipsi hallucinentur, atque aliud pro alio reddant: & qui legunt, aliter plerumque accipiant quàm ab eo dicantur. Tam igitur Aristoteles sine Græcis literis intelligi optimè potest, quàm sine se. Quomodo enim vim saltem ipsam Aristotelicæ loquutionis intelligent, quàm ille adeò elaborauit ut aditum eo pacto suæ philosophiæ præcluserit, socrudibus atque inertibus ingeniis? Quanquam sunt qui hæc sanè non magni faciant, immo verò & contemnant: qui & dialecticæ vsum longè melius teneri hæc nostra tempestate affirmant quàm Aristoteles ipse calluerit. Quæ res vellem equidem, pro mea in nostros viros beneuolentia, tam verè quàm animosè diceretur. Sed nos hæc aliorum iudicio relinquimus: ne, quod Græcè dicitur, *ὁππὲρ τὰ ἱσχυρὰ μὴ τὰ δεινὰ*: néve, dum alios arrogantiz fortasse arguimus, ipsi arrogantiores reperiamur, qui supra crepidam iudicare audeamus.

Transeo igitur ad poeticam, cuius & inuentio & vus, ita totus Græcorum est, ut quod de furore ait Plato, inanem esse hominis conatum qui sine furoris ea quam vult specie ad poeticas fores accesserit, de ignaro Græcarum literarum dici possit, in cassum scilicet eum laborare. nunquam enim ingressurum inusarum penetralia. Nam, ut omittam principem omnium Homerum,

-- à quo, seu fonte perenni,

Utatum Pieria ora rigantur aquis:

ut alios Græcos poetas, qui quasi viam strauere posteris ad quoduis poematis genus: nonne fabulæ ac figmenta ipsa poetica, quibus tota vis atque vniuersa penè constat poësis, ita Græcorum propria sunt, ut vel ab illis sint accipienda, vel illorum more confingenda? Quòd si qua etiam à nostris conscripta extant, ea aut à Græcis pendent, aut manca sunt, & ad Græcos nihilominus referenda. Quin & figuræ ipsæ verborum, & quos tropos appellant, tralationes, comparationes, similitudines, (quæ quasi condimenta sunt totius poeticæ compositionis) vel à Græcis mutuanda sunt, vel illorum imitatione tractanda. Ideoque inquit Horatius,

-- vos exemplaria Græca

Nocturna versate manu, versate diurna.

Inuentio quoque ita Græcorum penè peculiaris est, ut nostri, quotiens aliquid acutius aut elegantius afferre volunt, id totum à Græcis transferant, integris sententiis verbisque seruatis. Quid quòd & nomina ipsa vel locorum vel hominum, quibus in poësi nonnunquam uti cogare, Græca sunt magna ex parte? in quibus, si Græcam originem ignores, plerumque fallere necesse est. Quod non modò nostræ tempestatis hominibus contigit, alioqui non indoctis: sed & veterum nonnullis, ut Sidonio, Prudentio, Aratori, Iuueno: qui Græcorum nominum quantitate sæpe sunt abusi. Carminum insuper, numerorum, pedumque genera, Græcā habent & originē & appellationē. quæ tametsi à nostris quoque tradantur, attamen à Græcis & copiosius explicantur, & melius intelliguntur. Rursus verborum ac rerum copia à Græcis tota sumēda

est: quibus (ut ait Martialis) nihil est negatum. si qua enim sit apud nos dictionum compositio faciēda, aut vocabulum innouandū, sequenda est Græca figuratio: ac, si qua in syllabarū quantitate licentia uti velis, nisi Græcam adhibeas obseruationem, non probabere, sed aut argutūle aut imperitē fecisse videre. Itaque non immeritō Aristophanes nugæ ac deliramenta cæteras omnes nationes existimari voluit in iudicandis poetis exceptis Atheniensibus: quos & natura sapientissimos appellauit. Nec iniuria Mineruam iidem totam sibi vendicant, quum & cæteri dii, qui aut poetice aut eloquentiæ numina esse creduntur, Græcis & ipsi adscribantur. nam (ut inquit Horatius)

Græcis ingenium, Græcis dedit ore rotundo Musa loqui.
Ac de poetica quoque hæcenus.

At (puto) orator euadet quis egregius sine Græcis literis, Cicerone duce. Negari profectō non potest, Marcum Tullium, veluti normam esse dicendi in sermone nostro, si tota teneatur in eo vis atque vniuersa dicendi ratio: sed id quī fieri potest sine Græcis literis? Quemadmodū enim in disciplinis, qui ante Aristotelem philosophi mathematiciue clauere, vfos esse nonnunquam demonstrandi figuris, sunt qui scribant, sed demonstrationem omnino ignorasse: eodem modo potest & quis sine Græcis literis loqui fortasse ex arte aliquid, sed id ut se facere sentiat, aut quo modo fiat ut sciat, vix credi potest. Vis enim ipsa dicendi tota pendet ē Græco tanquam ē sui autore. Huc accedit, quōd quæ de arte à nostris traduntur, aut confusa sunt & inuoluta, aut parum idonea ad explicanda singula quæ in orationis artificio latent: quæ verō à Græcis, anxia penē dixerim diligentia & obseruata sunt & perquisita. denique cæterarum artium aut scientiarum potest in alios quoque nonnihil redundare: at oratoriæ inuentio atque vsus totus Græcis debetur. Quod ne Virgilium quidem dissimulare potuisse palam est, quum inquit, *Orabunt causas alij melius*. Nulla enim verborum magis patitur ornatum quam Græca lingua: atque adeo ut non veritus sit pronuciare. Aristides, aliorum omnium non barbarorum modō (ut ait) sed Græcorum quoque loquutionem, si cum Atheniensium sermone comparatur, puerorum esse balbutientium vocem. Quod tamen nimis magnificē dicitur, attamen non procul abest à vero. Idem enim de Attica Venere dici potest, quod de Periclis eloquutione scriptum reliquere tum Eupolis, tum Aristophanes: in eius scilicet labris leporem ac persuasionis deam infedis- se: atque in eorum mentibus qui audissent, quasi quosdam aculeos relinqui solitos: demum fulgere eum, tonareque, atque omnia permiscere. Demosthenes quoque Athenienses ipsos eo minus credi à cæteris queritur, quo paratiores sint ad dicendum quam cæteri. Hinc Cicero noster, tametsi tantus in eloquentia, se quidem conari, Demosthenem autem perficere: se velle, Demosthenem posse, ingenuē professus est. Et Quintilianus Ciceronem à Demosthene quantus fuit, effectum scribit. Quo fit ut non falsō Aristides dixerit Athenienses solos trophæum sibi erexisse, nullo sanguine, subactis omnibus gentibus oratione ac disciplinis: proindeque homines se suosque à diis immortalibus petere optareque ut Atheniensibus potissimum similes euadant doctrina atque ingeniorum cultu: qui cibus humani animi esse censetur: cuius inuentio non minus Atheniensibus deberi creditur, quam frugum, quas illis primū largita Ceres dicitur. Nec mirum profectō videri debet si ex omnibus orbis partibus Athenas olim homines confluere soliti fuerint, discendi

gratia. ut enim cætera animantia eō præcipuē trahuntur naturali impetu, vbi vesci atque impleri cibo maximē possint, ita & homines (qui aut animus tantum sunt, ut Platonici volunt: aut potissimum animus, ut Aristoteles) illuc sua sponte duci verisimillimum est, vbi largissima sit copia spiritalis cibi, ac verē diuini: quem disciplinæ ipsæ sup- peditant, quæ Athenis in primis clauere. indeque factum est ut nostri quoque poetæ doctas Athenas perpetua quasi appellatione vocitarint. Sed de oratoria satis.

Philosophiæ verō parstantum naturalior recentioribus Latinis in vsu semper est habita, quam Aristoteles diligentissimē est persequutus. At diuini illa quæ Platoni adscribitur, & quam veteres quoque Romani admirati eousque sunt ut diuinitatem quandam inesse eius viri scriptis intellexerint quidem, explicare autem non ausi fuerint: ac sequuti postea nostri Græci- que theologi Christianæ religioni maximē conuenire demonstrarunt: intacta hæcenus iacuit nostris his philosophantibus, nunc verō à plerisque desideratur magis quam habeatur. Nam sine Græcis literis degustari fortasse potest, hauriri non potest.

At mathematicæ scientiæ tam possunt sine Græcis literis perfectē teneri, quam sine Græcis autoribus. eiusmodi enim sunt quæ ab aliis traduntur, ut siquid modō vel paululum à Græcis diuerterint, in profundum labantur erroris, vnde educere sese postea atque explicare nequeant. Quemadmodum enim qui iter ingreditur, si semel excedere eum ē via aut aberrare contigerit, quo longius processerit, non magis eō tendit quōd vult, quam recedit inde, ac fugit: sic qui in disciplinis, præcipuēque mathematicis, præscriptum semel ordinem liquerit, dediscenda discit. Sati- us enim est nescire aliquid profus, quam peruersē sci- re: quum deterior longē sit dispositionis ignoratio, quam negationis, ut Aristotelicē interim loquar. Quam autem fallantur qui mathematicas res sine Græcis literis, & illotis (ut aiunt) pedibus ag- gressi sunt, facillē intelliget qui Campani expositiones in Euclidem cum Theonis editione ac Procli commen- tariis conferet diligentius: aut Euclidis eiusdem per- spectiuam, atque opus aliud de speculis, cum iis quæ Latine scripta sunt iisdem de rebus: aut mathemati- cas Aristotelis quæstiones in libris quos Problema- tum appellant: atque in omni philosophia rimentur quemadmodum à Latinis intelligantur. Quod si Boetij quoque arithmetica, tametsi diligentissimi Græci- que doctissimi, ad Nicomachi præcepta, Iam- blichii ac Philoponi commentaria referant accuratius, perspicient profectō quam Græca ipsa non modō ex- actiora, sed & veriora dicantur. De musica illud satis dictū fuerit, omnia instrumenta, sonos, proportion- es, consonantias, neruos, Græcam habere appellationem. Prætereo Græcos musicæ scriptores, Euclidem, Aristoxenum, Nicomachum, Ptolemæum, Plutar- chum, Briennium, Porphyrium, atque alios: quum apud nos vnus sit Boetius, exceptis diui Augustini paucis, & Macrobij, ac Marciani Capellæ nonnullis. Nam nostram hanc musicam à vetere illa iampridem descivisse, cum pluribus indicis, ut credam compellor, tum Olympiodori quoque grauis philosophi testi- monio maximē moueor, qui cæterarum disciplinarum, arithmeticæ, geometricæ, astronomiæ reliquias sua quoque tempestate seruari scribit: de musica au- tem illum versum vsurpauit,

Ἡμεῖς μὲν κλέος ἐσθλὸν ἀκούμεν, οὐδὲ τι ἰδόμεν.

id est,

Nos clarum audimus nomen, nihil inde tenemus:

quali

quasi nihil sit reliquum veteris musicæ. In astronomia quoque multa mihi videntur esse apud Græcos quæ à Latinis desiderantur. Nam præter Ptolemaei scripta, & ea non nimium fortasse fideliter ad nos tralata, pauca sunt quæ ad veræ astronomiæ usum aditum præbeant. Quid enim simile apud nos habetur *ἡ Εὐκλείδου φαινόμενα*, quæ veluti astronomiæ elementa traduntur à Græcis. Quin & Theodosij *σφαίρας*, uti principia totius astronomiæ sumi debere, auctor est Philoponus: quippe quæ exactiora sint, & eandem obtineant rationem ad astronomiam quam geometria ad optice, ad harmonicen arithmetica. siquidem *αὐλόμενα*, hoc est immaterialiora, sint, ut scribit David, philosophus non incelebris. Theodosij autem *σφαίρας* sequi dicit Philoponus. Autolyci opus *περί τῆς κινήσεως σφαιρῆς*, hoc est, de sphaera quæ movetur: indeque postea principium sumere astronomiam, utpote minus exactis minisque certis demonstrationibus utentem quam ij faciant. quæ enim in Astronomia demonstrantur, summam extremamque certitudinem non polliceri dicit, sed quod proximè accedat. Umbratum insuper ratio non abesse ab astronomiæ præceptis creditur: cuius rei à Græcis quoque traduntur demonstrationes, nec desunt qui de his scribant. Sed nos hæc aliis pensitanda relinquimus, satis enim habuimus innuisse.

Medicina verò eo magis indiget Græcis literis quoniam maius periculum affert ignoratio medicamenti, aut ægritudinis, quod euenire illis nonnunquam verisimile est qui Græcè nesciant, quando Græcis vocabulis omnia penè vocitentur apud medicos, & eius artis auctores Græci præcipue in pretio habeantur: à quibus siqui in alia lingua claruerunt, veluti riuli fluxerint manarintque, ac si quid habent, inde acceperint, quanquam non purum id sincerumque secum ferant. Quæ res non modo à nonnullis nostræ quoque tempestatis medicis animaduersa est, sed scriptis etiam prodita. Ad summam non video quid in quavis disciplina sciri rectè possit si græca ignorentur.

Nec fuerit iuris quoque consultis hoc inutile. nam & multa habentur in Græcis legum codicibus quæ apud Latinos nusquam legantur. siquidem (ut Politianus præceptor noster dicere solebat) multa Græcis legibus addidit Iustinianus, quippe quæ Latinis notiora existimaret quam ut scribi oporteret: Græcis autem (utpote alienis admodum à Romanis moribus consuetudinibusque) explicanda latius censuit, quæ nunc remansere, illis aperta quam nobis, propterea inde petenda. Accedit & illuc, quod in Latinis Pandectis quæ nunc Florentiæ videntur, integra legum interpretamenta Græcè inveniuntur adscripta: quæ & ipsi vidimus, legimusque: & Græca testimonia citata, ut Homeri sæpenumero: & Græca verba addita significantiæ gratia atque expressiois. Quod non ab re fecisse videtur Iustinianus, inter Græcos magis quam Latinos referendus: quando in Græcia semper vixerit, quod ex Procopij certè historiis licet animaduertere.

Et quoniam in historiæ mentionem incidimus, quantam hac quoque in parte utilitatem præstat Latinis hominibus Græca lingua, haud facillè dixerim, quam multa sint à Græcis petenda & nostris quoque rebus. non enim omnia adhuc ad nos tralata petuere, sed quota pars, atque ea nescio an satis fideliter, qua de re (ne, quod dicitur, cum larvis lucret, mortuos insectando) dicere nunc superfedeo: præsertim quum iam plerique animaduertere incipiant quam sit erratum in historicis potissimum translationibus: &

nos hæc & pleraque alia quæ perperam in singulis disciplinis traducta habentur, copiosiore oratione, non maledicendi certè studio, sed ad nostrorum hominum utilitate aliquando ostendemus.

Theologia demum eadem non nihil à Græcis diffidet in præsentia, attamen multa est ab illis olim mutuata, & nunc quoque potest. Sunt enim veteres Græci scriptores quibus non minus quam nostris veritas ipsa roboretur: quippe quos sequuti nec sui, quorumque placitis innixi, totius religionis validissima firmitudineque reuerentia fundamenta. Quis enim (quæso) Basilium illum magnum non complectatur, Christianæ quoque fidei hostibus admirandum, incertumque doctior emne an eloquentior? Quis duos Gregorios, Nysses & Nazianzenum, non duo belli fulmina, (ut poëtæ Scipiones) sed duo religionis lumina, vel potius soles nonquam obscurandos: quorum alter theologi cognitum meruit apud flos, & diuum nostrum Hieronymum quantos est, effecit: alter, propter philosophiæ quendam veluti assatum, tanto quoque fuit lepore, ornatuque verborum, ut Basilij fratrem vel potius discipulum (ut se ipse appellat) facillè possis agnoscere. Prætereo Athanasium, minus his fortasse cultum, sed certè non minus diuinum. Transeo Damascenum, non theologum modo acutissimum, sed acrem & philosophum & dialecticum. Taceo Chrysostomum, non abs re profecto cognominatum aui ei oris. Omitto & alios, quorum & scripta & sententiæ ita circumferuntur à nostris: ut pro oraculis haberi videantur. Quid quod omnia quæ de Christo literis mandata sunt, Græcè primùm composita feruntur, excepto Matthæi evangelio? Quare fieri non potest ut nonnullorum fides à Græco petenda non sit, quemadmodum eorum quæ à Mose aut prophetis scripta sunt, ex Hebraicis petunt voluminibus: quod facere nonnunquam videtur diuus Hieronymus, & fecisse ante eum Origenes credi potest, atque Apollinaris, vir uterque doctissimus, & Hebraicæ linguæ studiosus. Quoquo igitur te veritas, præsidè adest Græca lingua, operam suam in omnia præstatura: quam si refugas non tam illam reiecisse quam te necessariis admodum rebus fraudasse videre. Atque hæc sunt quæ de Græcæ linguæ vel nobilitate vel utilitate dicenda sese nobis obtulerunt: nimium fortasse multa Latino homini. non enim videor inuidiam veritatis quod Latinus apud Latinos ita Græca extulerim, ut pene nihil nostra esse contenderim. Quod non tam laudandi gratia aliena, quam nostros homines admonendi, dictum existimari par est, quippe quum in ea perdiscenda maiores nostri ita laborare sint soliti, ut vix sine illa quicquam se scire putarent. Semper (inquit Cicero) ad meam utilitatem cum Græcis Latina coniunxi. Quintilianus à Græcis incipiendum præcipit. Ouidius quoque inquit,

Nec levis ingenuus pectus coluisse per artes

Cura sit, & linguas edidicisse duas.

Claudius Cæsar utranque linguam nostram appellare solebat: nec iniuria, quum ita Græcam linguam teneant veteres Romani, ut nihil apud eos differret Græcè an Latine vel scriberent vel loquerentur. Ennius tria corda se habere iactabat, quod triplicem linguam calleret, Græcam, Latinam, & Oscam. Ouidius, dum in Scythia exularet, atque aduenarum congressum nonnunquam desideraret: Eius, inquit, qui accesserit, siue Græca sciens siue ille Latina voce loqui, certè gratior usus erit. Nero imperator apud patrem consulem inueniis adhuc pro Rhodiis atque Aliensibus Græcè verba fecit. Vespasianus Græcis quoque locis extempora-

libus usus traditur. Ciceronem tam Græcè quàm Latinè declamare solitum, nemo est qui ignoret: eundemque Græcè aliquando Rhodi orasse. quem quum audisset Apollonius, exclamasse fertur, Græcam quoque eloquentiam Romam à Cicerone transferri. Idem quum de temporibus suis Græcè scripsisset, Græcorum quorundam hortatu, Græcam omnem nationem à scribendo deterruit. Scripsit isdem de rebus & Pomponius Atticus, qui & cognomentum adeptus creditur quòd Atticam linguam ita referre crederetur, ut natus educatusque Athenis videretur. Quod Theophrasto, homini Græco ac diuinæ eloquentiæ viro, contingere non potuit, quominus à vetula argueretur tanquam non Atticus, sed externus, dum cupit nimium Atticus videri. Bruti Græcas epistolas (quæ adhuc in manibus habentur) & Plutarchus laudat, & Philostratus omnium imperatorum epistolis longè anteponebat: & Mithridates quidam regij generis summopere admiratur. Marci quoque Romani imperatoris Græcas epistolas vehementer probat Philostratus. Quàm multi autem ex Romanis Græcè potius quàm Latinè historias scribere aggressi sunt? Albini meminit Gellius. Luculli Plutarchus. Diui Claudij Græcas historias, præter Suetonij attestationem, citat Stephanus, Græcus autor. Arrianum, cuius de Alexandro Macedonum rege Græcæ extant historię, & de Epicteti Stoici dissertationibus opus, inter primates Romanos numerat Lucianus, Alianum, cuius multa adhuc Græcè scripta leguntur, Romanum fuisse scribit Philostratus, & (quod maius est) Græcam linguam in vrbe didicisse, ac nunquam excessisse Italia. Germanicum Cæsarem Græca quoque scripsisse poemata, autor est Quintilianus. Quin & Græca eius epigrammata adhuc leguntur: nec non Tiberij, Adrianique, omnium elegantissima. Nostra quoque tempestate non defuere qui Græcè scriberent: ut præceptor noster Politianus, (quem & Ioanni quoque Argyropylo, Græco homini, sæpe admirationi fuisse vidimus) ut vester Hermolaus, nunquam satis laudandus. Nemini igitur mirum videri debet Græcam linguam adeo à nobis probari commendarique, in qua videam maiores nostros non minus laborasse quàm in Latina: cuius & parentem & altricem illam procul dubio & crediderint & prædicarint: à qua etsi nihil aliud, disciplinæ certè nostræ fluxerint, ut ait Quintilianus. Quem admodum autem qui de parentibus optimè mereri student, non ægrè ferre creduntur si tota eorum dignitas atque exultatio in eos referatur qui non solum fundamenta iecerint suæ felicitatis, sed eò quoque perduxerint, vnde illi nunc apud omnes in pretio sint: sic non indignari debet Latina lingua si tota eius gloria in Græcam redundet, omnium bonarum artium magistratam. Quum enim vetus lex sit (ut Aristides inquit) altioribus vniuersam referre gratiam, quoad fieri potest, tantum abest ut me Latina offendere putem, Græca laudando, ut & gratificari me magis existimeim Latinæ linguæ, quòd gratiam si non omnem, saltem quam possum, eius (quod dicitur) verbis, illi referam, cui & debere se plurimum & debuisse, semper ingenuè professus sit: quippe quæ nihil vnquam aequè abhorrerit atque ingrati animi vitium. Benignum est autem fateri per quos profeceris, inquit Plinius. Studium autem nostrum hac in re tantum abest ut ostentare in præsentia vobis studuerim, ut vehementer doleam, me non tam hæc dicere coactum, quàm sentire ac sequi, veræque quotidie experiri. Neque enim existimetis, me tantum laboris exhaustisse ab incunte ætate, aliena sectan-

do, ut penè negligerem mea, nisi peruidissem & doctissimorum quorumque exemplo: & veterum testimonijis, omnem viam Latinæ linguæ in Græca consistere. Quod quum & re ipsa demum cognouerim, non committendum putavi quominus & vos & singulos quosque bonarum artium studiosos, quantum in me esset, ad eadem adhortarer, animarem, accenderem, ne difficultate rei deterreremini. Tanta est enim illi (quod iam diximus) cum Latinitate coniunctio atque affinitas, ut eadem propemodum vtriusque conueniant. Quare non video quid hac in re sit culquam pertimescendum, quum nihil penè noui sit offensurus. Sed quod de animis nostris aiebat Plato, reminisci eos, quum essent corporibus obducti, omnium quibus multo antea diuinitus fuissent imbuti, id Latino homini euenire credendum est Græca discendi, eadem quasi resumere, quo fit ut non magis præceptore vobis opus esse dixerim, quàm monitatore, qui in memoriam suggerat excitetque Græca veluti vestigia, quæ subobscura tenuisque, vestris ingenijs iamdiu reposita conditaque seruantur. Ad quam sanè rem Græci fortasse hominis opera commodior quàm nostra: ego verò, ut non negauerim, sua melius Græcos tenere quàm nos: ita affirmauerim, nostra nos melius nosse quàm Græcos: insuperque tam posse nos res illorum perdiscere, quàm illos nostras. Quum itaque Latini docendi sunt Græca, nescio an Græci studium Latinæ sedulitati anteponendum sit. non tam enim intelligendi (quantum id quoque) ratio habenda est, quàm explicandi. Quòd si quis pronunciationis tantum Græcæ studio, eius ad vnguem perdiscendæ gratia, Græcum sibi cupit præceptorem, Quintilianum audiat, præcipientem, non esse dandam operam literis Græcis superfluis, ut & plurima oris accendant vitia, & in peregrinum sonum corruptus sermo perduret: sed ita discendam esse Græcam linguam comite Latina, ut neutra alteri officiat. quæ res à Latinis melius quàm à Græcis accipi potest. Si quis autem examissum vtrunque se præstaturum confidit,

—illum mirabor & ipse. Et dicam, monitis non eget iste meus. Nos verò operam nostram, quibus ingrata non videbitur, pollicemur, non magis duces præceptoresque professi nos ipsos quàm comites sodalesque: quippe qui nullum laborem, nullam molestiam recusaturi simus: dum vos ita Græcis imbuamini, ut disciplinas inde omnes, quaslibet libuerit, facillimè adipiscamini: à quibus eò postea perducendi sitis ubi quum fueritis, liceat iam humanam felicitatem (si qua modò est in hac vita) quasi manu prehensam tenere: quàm si dimiseritis, vobis ipsi defuisse videamini.

Non est autem cur vos moneam vltius uti homines esse memineritis, quibus felicitas hæc quæcunque sit, debeatur. nam hoc tam cuius notum esse debet, quàm quòd viuat. Illud potius nostra interest, confirmare vos atque adhortari, ne laborè reformidetis, qui voluptati (quam in ipso statim limine Græcarum literarum percepturi estis) adeò iunctus est, ut nō magis laborandū nobis esse videatur, quàm voluptati honestissimæ inferuendum: qua ut ampliore quoque perfruamini, nihil mihi videor ommissurus, nihil præteriturus, quod quæri à vobis aut desiderari nouerim: si modò eiusmodi sit futurum quod & nobis quoque non ignoretur. Quid enim literato homine turpius, aut ab humanitate alienius, quàm si aut scisse aut didicisse frustra videatur? Frustrà autem & scit & dicit, qui nec commentando nec docendo cuiquā prodest. Sicut enim in animatibus propriū ac

naturale

ORAT. DE LAVD. LIT. GRÆC.

naturale maximè opus esse censetur procreare tale aliquid quale ipsum est si integrum absolutumque sit: ita erudito homini nihil conuenire magis dixeris quàm efficere relinquereque post se sui limillimos in studiis ac disciplinis: si aut homo fuisse videri vult, aut non indoctus homo. hominem enim hominis causa natum credi par est. Quare neque inuidere cuiquam in literis, fas iudico, neque suppressere quicquam quod vtile futurum existimes aut viuentibus aut posteris. Nam (vt ait Theognis.)

Χρή μουσῶν δὲρά ποιντα καὶ ἄλλων, ἐπὶ θεῶν
Εἰδ' εἰν σοφίης, καὶ φρονέειν τελέειν.
Ἀλλὰ τὰ ὧν μῶσαι, τὰ δ' ἐκφυγῶνται, ἄλλα δ' ποιεῖν.
Τί σφιν χροσπται, μόνος ὁπίσ' αὐτῶν;
Hoc est,

*Musarum interpres, si quid sapientium unquam
Noverit, inuidia sit procul inde mala.*

Nuncque alia inuenias, nunc monstros, plurima condas.

Si solus sapiat, nempe quis usus erit?

Quippe (vt Plato aiebat) non minus ad felicitatem pertinet bonos efficere, quàm bonum esse. ideòque nulli magis idem familiarius se offerre solitus erat quàm cui plurimo vsui esse posset: quamquam se suisque rebus maximè frui valeret. Quod mihi quoque video esse faciendum, in ea præsertim ciuitate quæ non tam potentia atque imperio ipsius sit Italix metropolis, quàm quibulvis virtutibus, totius orbis grande specimen atque ornamentum, vel potius naturæ miraculum: quum quæ imperium vitia comitari

solent, non nunc ita refugerit vt non inesse possint suæ republicæ, sed ne excogitari quidè. Quare beatū iudico eū quem cuius studio incumbentem degere in ea contigerit: sed beatissimum, quem literaria facultates exceperint: quā tot præsertim tantæ; vndique suppetant affluantque ad tam rem commodā, vt fingi fortasse plura possint, haberi certè non possint. Ibi enim vt alia omittā tanta librorum copia, quanta post Gotthicam ruinam nunquā fuit, nec veteribus verò Romanis aut Græcis florentibus, in his quæ extant, facilè credi par est: quum nouo hoc inuento tarent imprimendorum librorum, qui & pulcherri mi iam atque emendatissimi prodire incipiunt, Aldi potissimum nostri opera de quo illud habeo dicere quod de Porphyrio inquit Simplicius, Omnium bonorum nobis autor Aldus. Vobis verò illud mihi videor accommodaturus quod Democritenes, quem interprete aturi sumus, Atheniensibus protulit. ferte autem (rogo) æquo animo Græcis me pauculis verbis vos alloqui: ὁ μὲν οὐκ παρὼν χροσπται, ὁ αὐτὸς ἔρεται, μοσχοῦ χι φωνὴ ἀφ' οὗ λέγει ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ὧν λόγων ἀπληπτόν ὄν, ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῶν αὐτῶν φερέται. hoc est, Præsens itaque tempus, o viri Veneti, quā emissā vocē pronuntiat capessandas esse vobis Græcas literas, siquid de felicitate vestra cogitatis. Nam, vt Virgilianum quoque carmen in vos transferam, Via primæ felicitatis (quod minimè remini) Graia pandetur ab vrbe. Expergiscimini igitur iam, & capessite Græcas literas, vltro sese vobis offerentes. Dixi.

M. ANTONII ANTIMACHI DE
LITERARVM GRÆCARVM LAUDIBVS
oratio, in Ferrariensi gymnasio publicè habita.

N degenda hominum vita, ij qui alicui prodesse conantur, quantopere laudandi sint, spectantissimi viri, non vos præterire crediderim, quum & ingenij acumine & longo rerum vsu præstetis, ac doctrina atque prudentia antecellatis. Qui verò publicæ utilitati consulunt, ac non solum sibi, sed & patriæ & amicis ac humanæ societati sese natos arbitrantur, quanto laudum præconio extolli mereantur, itidem vos non ignorare existimaui. A qua sanè animi sententia quum nec ab incunte ætate, nec etiam postquam nostra canescere cœpit oratio, vnquam abhorruerimus: nihil commodius, nihil conducibilius atque præstantius in toto vitæ cursu esse duxerimus, nihilque magis ex animo vnquam optauerimus, quàm plurimis benefacere, ac de omnibus pro virili mea (modò daretur occasio) bene mereri: amicorum precibus (quorum beneuolentiæ aliquid recusare, non solum turpe, sed propemodum nefarium videbatur) & cohortationibus huius celebratissimi gymnasij instauratoris Lodouici Bonacioli, viri planè in omni scientiarum & virtutum genere eminentissimi, (cui ex isto hominum flore qui viuunt, paucos admodum pares inuenias) non spe honoris aut gloriæ, cui sapiens quisque semper studuit, nec lucri cupiditate, sed potius quò id quod in animo habebam, re facilius præstare possem, Græcè profitendi publicum munus non inuiti suscepimus. Eo itaque consilio huc accessimus, vt quæ ad communem Græcè discere cupientium utilitatem spectare videntur, diceremus, at de literarum Græcarum laudibus verba faceremus: non quòd ea dicendi facundia vis verborum ornatus, ea eloquentiæ vis, atque is demum orationis thesaurus & splendor, qui tam magno oneri sustinendo par esset ac tantæ rei dignitas postularet, necnon tot clarissimorum viro- rum conspectus mihi multò iucundissimus mereretur, in me repariatur: sed vt fretus humanitate vestra, qua erga omnes qui virtutibus innituntur, vt confueuistis, huiusmodi opus aggrediar, ac propositam rem pro tenuitate ingenij mei persequar. Cuius planè tanta est magnitudo atque præstantia, vt nemini vel mediocriter erudito deesse possit oratio, sed in exitu inueniendo maior omnino, quàm in initio inchoando, dicere volenti se offert difficultas.

Tanta est profectò literarum Græcarum, amplissimi viri, dignitas, & tanta dignitati coniuncta utilitas, (quarum notas antiquissimis temporibus, seu Cadmo, siue Danao autoribus, siue Orpheo admonente, Græcos habuisse, memoriæ proditum est) vt æ non solum apud illos qui cæteras gentes atque nationes barbaras appellabant, verum etiam apud barbaros ipsos maximo in vsu fuerint, & ab ortu ad occasum vsque peruaserint: quando Druidas Gallorum religiosos in publicis priuatisque rationibus literis Græcis vsos fuisse constat: & Romanorum temporibus in Heluetiorum castris tabulas repertas esse lite-

ris Græcis confectas, & ad Cæsarem perlatas, ex historiæ lectione latè admodum patet. Quibus in tabulis ratio confecta erat, qui numerus domo esset eorum qui arma ferre possent: & item separatim pueri, senes, mulierisque. Brachmanas itidem (è quorum numero celeberrimus Calanus ille fuit, & gymnosophistas Indorum sapientes, easdem in vsu habuisse, easdem Indorum ipsorum regem Phraotem calluisse, compertum est. Apud Romanos verò quanto in pretio, quanto in honore semper sint habitæ, quum penè eadem à principio cum Latinis fuerint, eas in Latium afferente Nicostрата etiam me tacente, vel facillimè potestis intelligere.

Nullum enim studiorum genus, quod aliqua sapientiæ luce præfulgeat, nullas prorsus ingenuas disciplinas esse compertio, quæ non è Græcorum fontibus emanauerint: Latinisquæ in omnibus liberalibus artibus illorum sequutos imitatosque fuisse vestigia. Nam si à grammatica exordiri voluerimus, cuius inuentorem ij qui eam rem diligentius peruestigarunt, Mercurium ferunt: sine qua ad nullum scientiæ gradum peruenire valemus, quum ea duce orationis congruitatem assequamur, ac ad alias scientias faciles aditus adipiscamur, nonne eam totam à Græcis habere fatebimur? Quid de poetica, quæ tantopere diuinitatis est particeps, vt summus ipse rerum omnium opifex statim penè à mundo, verbo, non manibus condito, sua mysteria per eam literarum monimentis mandari voluerit, dicemus? Quid de oratoria facultate, ac flexanima omnium regina rerum oratione, quæ motus animorum quò vult impellit, loquemur? Quid de dialectica, quæ differendi artem aperit, verumquæ à falso segregat, ac nos ad veritatem ducit, sentiemus? Quid de philosophia, legum inuentrice, morum disciplinarumque magistra, quæ bene beatèque viuendi rationes demonstrat, ac diiudicato bonorum & malorum fine, quid fugiendum, quidue expetendum sit, proponit, ad sedandos animi affectus atque perturbationes plurimum valet, naturæ secreta rimatur, rerum omnium causas perscrutatur, humana despicit, cogitansque cœlestia, hæc nostra & exigua & minima contemnit, immortalitatem animæ docet, ac nos Deo optimo maximo (ad summam cuius intelligentiam consideratione nos ducit, quantum homini licet) quàm simillimos efficit, iudicabimus? Quid de medicina, reliquarum artium patente atque educatrice, & altrice, quæ vniuersas scientias complectitur, singulas disciplinas cogitatione profèquitur, rerum omnium cognitionem nutritur & continet, ac humanæ vitæ conseruandæ, necnon extincta morbis corpora ab inferis penè reuocandi potestatem habet, rogati respondebimus? nonne hæc omnia nos à Græcis mutuatos esse (nisi ingrati nuncupari velimus) cōfitebimur? quado ab ipsis & Mathematicas accepimus. Nam arithmetican, reliquarum ducem, ex cuius numeris animam creati, ac singula constare Pythagorici sentiebant, & quaternarium numerum (in quo prima solida demonstratio inuenitur) rerum omnium

omnium opificem causamque esse affirmabant, quod ab eo, tanquam à radice atque principio, cuncta dependere ac geometriam, quæ cum superiori adeo connexa colligataque est, ut sine ea haudquaquam videatur posse consistere, quum punctum referatur monadi, linea autem numero binario, ab aliquo ad aliquid, & trinario conueniat superficies: quædam eius lineamentis, formis, interuallis ac magnitudinibus utimur) mare, terras, cælumque metimur, quin à Græcis susceperimus, nemo, ut opinor, vel impudentissimus negauerit. Musicam verò à Mercurio numeris, vocibus & modis inuentam, quam veteres omne continere dixerunt, eo quod eorum quæ sunt, absque symmetria & analogia nihil existat, nec etiam aliquid eorum quæ sunt, si absque congrua symmetria atque analogia confectum fuerit, vnquam bene habeat, siue arte fabrefactum fuerit, seu natura comparatum: siue sensu comprehendatur, seu solius intelligentiæ speculatione percipitur: quæ duo nimirum in musica (totius harmonia) reperiuntur, ex cuius cognitione harmonicam mundi rationem coniciamus: & item astronomiam, (cuius scientiam Chaldæi diuturna siderum obseruatione putantur effecisse) quæ temporum varietates, totius anni ordinem, astrorum influxus, ortus, obitus, traiectiones, motusque stellarum, ac cæli meatus conuersionemque explicat, quid cuique euenturum sit prædicat, Græcorum beneficio (quibus tantum debemus) Latinos itidem habere fatendum est. Nec, mea quidem sententia, vllus adeo perucax, adeo obstinata mentis, duræque cervicis, ac tam peruersi iudicij repetitur, qui aliquo modo id audeat inficiari. Ex quibus omnibus sanè rebus quanta hominibus commoda, quantæ utilitates humano generi, quot honores proueniant, non meum est dicere, quum res ipsa per se loquatur. Ideo non est quod vos (qui intredibili discendi cupiditate ardetis) ad huiusmodi literarum studia, ex quibus maximos

atque vberissimos fructus percipietis, nisi vobis ipsi deesse volueritis, cohortemur. Currentes enim incitare videtur absurdum: quum tantæ (sicuti accepistis) dignitatis, honoris, commoditatis, splendoris, utilitatis atque præstantiæ sint, ut vnusquisque qui in bonarum artium studiis proficere exoptat, eas velit nolit cogatur expetere: præsertim quum illis qui eas consequuti fuerint, maxima præmia non sine nominis celebritate proponantur, amplissimi honores non absque immortalitatis gloria referuentur. Reliquum est, ut demonstrata tantæ rei maiestate, (ex qua, ut intellexistis, innumerabilia mortalibus bona pariuntur, & ad homines confluunt) in ea comparanda operam, curam, diligentiam, industriam ac studium denique meum vobis pollicear. quæ omnia, sine vlla laboris aut temporis intermissione, me libentissimè præstaturum spondeo: nec aliqua in re, quæ in discendo vsui vel commodo esse possit, me vobis vnquam defuturum recipio. Quod quum contigerit, Bonaciolo, viro non minori experientia quàm doctrina ornatissimo, ac (ut suprà memorauimus) omnibus egregiis animi dotibus atque virtutibus vndeconque reuerentissimo, qui huius clarissimi gymnasij non minus ornamento quàm vtilitati semper studet, mehercule velim referatur acceptum: eo quod ipse omnium vnus procurauerit effeceritque (ne quod verum est inficiemur) ut Græcè profitendi munus obierimus. Ago insuper humanitati omnium vestræ, si non quas debeo, saltem quas possum gratias: ac si obsequendo & de vobis bene merendo gratia referri poterit, eam me quandoque libenti animo cumulatissimè relaturum, affirmare non dubitauerim: propterea quod hodie frequenti ac iucundissimo conspectu vestro, me (quæ vestra est benignitas) ornandum amplificandumque susceperitis, cuius beneficij memoria apud me resideat sempiterna necesse est.

EX CONRADI HERESBACHII

oratione in commendationem Græcarum literarum,

EXCERPTA.

SIVE autem autore Iauam, linguæ huius, sicut & gentis, primo fundatore, literarum Græcarum initia è Babylonica illa linguarum orta varietate, atque in Græciam translata, siue temporum iniuria neglectus characterum vltus, & à patribus antè repertus, velut postliminio à vicinis, siue Phœnicibus, siue Ægyptiis (apud quos patriarcharum monumenta conseruabantur) repetitus sit, etiamsi certò non tradatur, tamen alterum probabile videtur, Græcam literaturam non simul cœptam absolutamque. Primi per figuras animantium Ægyptij sensus mentis explicabant: & antiquissima monumenta saxi impressa, literarum inuentores perhibent. Inde Phœnicas, quia mari præpollebant, traditur intulisse Græciæ: hi gloriam adepti sunt quasi repererint quæ acceperāt. Quippè fama est Cadmū, classe Phœnicum vectum, rudibus adhuc Græcorum populis, artis eius autorem fuisse. Quidam Cecropem Atheniensem & Linum Thebanum, & temporibus Troianis Palamedem xvi. literarum formas, mox alios ac præcipuè Simonidem cæteras reperisse. Quum autem Palamedem ad deos retulisse hoc inuentum testetur Philostratus, & Plato scribat apud Ægyptios se audisse deum quandam coli illic nomine Theuth, qui cum alias artes, tum literas inuenerit: nonnulli ad Assyrios referant: alij denique æternum fuisse literarum usum: verisimile apparet, sicut Latinæ à Græcis, ita Græcas ab Hebræis mutatas: quod elementorum ipsorum vicina nomina magna ex parte comprobare, contendit Eusebius, Iosephi & Clementis testimonia citans: & sic ubi variant, id non mirum in tam diuturno & variarum gentium usu: quum & Græcas vetustas Cadmeas in tripode incisas, ab his quibus nunc Græci vtimur, etiam discrepare Herodotus referat, & Delphicam tabulam in æde Mineræ Romæ testificari scribat Plinius: quia verò Græci & Latini earum initia ignorarunt, & ad deorum inuenta, sicut alia pleraque, ita hæc quoque retulisse, quum tamen multis antè seculis apud Hebræos fuisse deprehendantur. Porro quum Phœnices & Ægyptios (à quibus literæ primum in Græciam translata memorantur) è posteritate Cham fuisse constet, iique mox post fortitionem liberorum Noe, pulso semine benedicto Sem, è sua hereditaria sorte ad filios Iaphet migrare compulerint: & postea Israelitæ, duce Iosua, hereditaria terra sancta recuperata, exactam Chami stirpem alias sedes quærere adegerint: quo factum vt profugi vicinas Græciæ regiones occuparint, & illuc artes plurimas & patriarcharum reliquias secum adduxerint: (vti etiam idololatriæ peruersumque per apostatam Cham, eiusque nepotem Nemrod, institutum deorum cultum Græcos Ægyptiis debere proditum est) & ex his fuisse Cadmum & Phœnices eius colonias, quas in Græciam deduxerat, verisimile est: quòd si-

mul cum deorum portentoso cultu, & hoc literarum bonum è patriarcharum reliquiis attulerunt: atque hinc esse quòd alij Syris, alij Phœnicibus literarum inuentionem acceptam ferat. Syriam autem ac Phœniciam & Ægyptum, Hebræorum fuisse sedes, in confesso est, apud quos patrum monumenta conseruabantur: & constat Græcos sapientiarum studiosos discendi cupiditate frequentes eò, vt sacerdotes & prophetas audirent, profectos fuisse, (id quod de Orpheo, Musæo, Dædalo, Homero, Lycurgo, Solone, Democrito, Heraclito, Platone, aliisque innumeris memoriarum proditum) & quæ illic didicerant, Græcè tradidisse. Vnde quæ de Chaldaeorum, Phœnicum, Ægyptiorumque inuentis prodita sunt à Græcis & Latinis, ea omnia ad Hebræos & patriarchas pertinere certum est: & quæ illi diis suis inuentoribus tribuunt, ea constat longè antè ab Hebræis reperta vsurpatæque fuisse. Cui rei argumentum præbet vini inuentum, quod illi Baccho tribuunt, quum multis antè seculis à Noe patriarcha vitis cultura reperta fuerit, vt rectè post sacram historiam admonuit Lactantius. Ad eundem modum de frugum, medicinarum, aliisque inuentis iudicare licet, quæ omnia ad factitios mortalesque deos retulerunt illi: quum apud Hebræos vetustiores pleraque vsurpata sint priusquam ad Græcos peruenerint. Sed ob id laude sua minimè fraudandi sunt, qui ab aliis inuenta, meliora reddiderint, atque sic excoluerint vt non aliorum sed sua inuenta esse videantur: vt mox latius declarabitur. Græciam autem felicissimam ingeniorum altricem fuisse constat: adè vt appareat, huius vniuersi opificem, & linguarum virtutisque dispensatorem Deum Opt. Max. hominibus qui secundum naturam optimam regionem nacti, eam etiam linguam voluisse largiri quæ idoneum tradendarum honestarum artium præberet instrumentum, & fida virtutis eruditionisque custos esset. Idque *vt res Mousæ* citra controuersiam Græca lingua assequuta. Nam etli initio rudis & contracta, sic tamen exculta propagataque, vt nulla lingua vel elegantior, vel latius se sparserit: nulla quam non hæc elegantia & copia omnique ornamentorum supellestile superarit: inter omnes tantum emicans quantum ignes inter luna minores. Nam quum linguæ potissimum in hoc diuina dispensatione tributa, vt quæ velis, commodè ac significanter (vt diximus) exprimas: quæ, obsecro, significantioribus magisque appositis vocibus singula declarat quàm Græca? Adè vt non abs re Socrates apud Platonem contendat, Græcorum vocabula imprimis non temerè pro instituentis voluntate, sed naturali *εὐρησία* natiuæque perspicuitate rem velut oculis subiicere. Vnde exquisita in Græcis vocibus venus *ἡ ἑσπέρια*, Atticus lepos, Musa Attica, Laconismus, & id genus alia singularis cuiusdam appositæque in exprimendo ea lingua venustatis prouerbia pepererunt. Hinc quod grauissimus inter Latinos poëtas, Graius, inquit, dedit ore rotundo Musa loqui. Adde quòd

de quòd & Musas atque adeò deos ipsos aiunt Græco sermone vsuros, si humana lingua vti voluissent. Porro quum septuaginta duæ linguæ numerentur, ex his septem præcipue, quas recenset Volaterranus, Assyriorum, Arabum, Ægyptiorum, Hebræorum, Græcorum, Latinorum, Dalmatarumque: tamen nulla ex omnibus his, quæ vel latius sparsa sit, vel præstantiora ingenia naçta sit, vel denique plures honestas disciplinas tradidit. Neque enim solùm hæc lingua se continuit ea parte quæ Græcia propriè dicebatur, hoc est Ægeò pelago & Ionio atque Isthmo conclusa: neque ea tandem regione quæ magna Græcia dicebatur: sed præter insulas & peninsulas, amplissimæque regna, Peloponnesum, Cyprum, Rhodum, Cretam, Asiæ minorem, Macedoniam, Epirum, Mysiam, Illyrium, Thraciam, Dalmatiam, Syriam, Ægyptum, ob Alexandrum victorem longè latèque complexa est, sed Galliæ Germaniæque etiam communis est. Nam & Massilia celeberrimum Græcarum disciplinarum gymnasium habuit: & in nobili Cliuentium oppido Menianæ scholæ præfectus Græcus rhetor Athenis ortus, teste Eumenio: & Druides, Celtarum sacerdotes, Græco sermone in sacris vsu, additque Iulius Cæsar, Gallos in publicis instrumentis Græcas literas vsurpasse. Britannorum pars quæ Cornubia dicitur, reliquias Græcæ linguæ proficitur. Quid dicam de Germania nostra, in cuius lingua innumera vestigia Græcæ linguæ remanent? & nos obseruauimus aliquando aliquot centurias vocabulorum quæ merè Græca sunt. Postremò neque Scythas à Græca lingua abstinuisse, declarant Anacharsis & alij plerique. De Italia & Roma nihil attinet dicere, vbi Græcorum lingua propemodum ipsa Latina vulgatio fuit: & clarissimi scriptores in Italia & media Roma Græcè scripserunt. Siquidem Aulianus (vt scribit Philostratus) Romanus fuit, & Italiam nunquam egressus, & tamen eius extant Græcæ historiæ. Item Plutarchus, Strabo, Dionysius, Appianus, Diodorus, & innumeri alij Romæ vixerunt, & scripta sua illic ediderunt Græco sermone: quemadmodum in Syria & Ægypto Iosephus & Philo Iudæi Græco quàm natiuo vti maluerunt. Græca lingua in ipsa Syria Romanos imperatores facundos habitos, Mutianus testatur apud Tacitum: eosque ad exercitum Græcè loquutos. Adde, imperatores ipsos, non solùm Romanos, quos omnes propè Græcè peritissimos fuisse constat, & multorum carmina extant Græca: sed Germani etiam imperatores (quos alioqui *ἀνέμους* esse solitos nouimus) Græcam linguam calluerunt. De Carolo magno traditur quòd Græcos legatos audierit, & Græcè responderit ipse. Otho I Imperator in bello quòd in Apulia cum Saracenis & Græcis gesserat, insidiis interceptus quum Græcè scideret, eoque sermone vteretur, hostes refellit: vt non animaduertentes eum esse Germanum, facillè pecunia se redimi paterentur. Porro, si linguæ alicuius utilitatem æstimare velimus, quid hac vna communius, quidve vbique ad omnes disciplinas percipiendas vel tractandas vtilius ac magis necessarium? nempe quæ velut Delphico gladio, ad omnia & vbique vti conueniat: primam quum (vt dictum) nulla gens, nulla schola, nullum virtutis ac disciplinarum emporium, quod hanc linguam, velut commune vtilissimumque organum, non arripuerit. deinde nulla lingua plures vel disciplinas, vel bene viuendi præcepta tradidit, & per orbem transmisit, ac fidelius cõseruauit. Quotæ quæque plures, eosque clarissimos in omni disciplinarum genere scriptores exhibuit? è quorum scriptis & institutis, cum omnis doctrina liberalis, omnis

historia, omnis sermo elegans sumi possit. Aut quæ tandem lingua vel disciplina, quæ huic colonias non duxerit? quæ indidem, ceu è locupletissimo mercatu, suppellectilem non compararit, aut potius, ceu ex vberè artium eruditionisque fonte, riuos non diduxerit? Nam, vt Homerus de Oceano canit, *Ἐξ οὐρανὸν ἦεν, ποταμοὶ καὶ πῖσις θάλασσα, καὶ πᾶσι κρύβει καὶ ἐρείσσει πῶτα νέουσι*: ita ex hac lingua, veluti quopiam bonorum omnium mari, disciplinæ, artes, præceptiones, atque adeò ipsa elementa, manarunt. Hinc poetica, rhetorica, dialectica, grammatica, disciplinæ quæ mathematicæ vocantur: hinc politica, ethica, therapeutica, physica, theologia, & (vt vno verbo multa complectar) vniuersa ipsa philosophia, disciplinarumque omnium orbis, quam encyclopediam vocamus, quæ omnes artes Græcos etiam nunc fontes resipiscunt, vt ne nomina quidem alia quàm natia & Græca admittant, neque nos aliis nominibus eas agnoscamus: eoque iure se nobis permittentes, vt à fontibus secludi non patiantur. Nam & tota lingua Latina, & disciplinæ ea lingua traditæ, ex hac fluxerunt: adque huius ductum se sic composuerunt, vt instar aluminis & discipulæ *πῶτα καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο* manu fulciantur ac sustententur, ab illius ductu ne latum digitum discedentes. Id quod à literis, velut ab ovo, ordienti per omnes disciplinas ostendere, non fuerit difficile. Siquidem literæ omnes, vna duntaxat atque altera denipta, inde mutuatur sunt etiam, si iucundissimis illorum careamus, altera, vocali, altera, consonante, quibus nullæ apud eos spirant dulcitas. Adde quòd *μοῦς* quatuor literis, illi duabus exprimunt: vt apparet in dictione *ἑὸς* *ἑὸς* *ἑὸς*. Scribendo autem & pronūciando (quæ sunt præcipuæ Grammaticæ partes) quàm Græcæ linguæ rudes passim labantur ac sese traducant, satis liquet, quum imperiti Criste pro Christe, Eleison pro Eleeson, & sonent & scribant. Neque minus in etymologiis peccatur, quum innumera nomina (velut exempli gratia, in e primæ inflexionis, & patronymica omnia: item Dido, Sappho, Laches, & id genus similia) eitra Græcorum inflexiones vsurpari legitime non queant. Taceo generum rationem, articuli in oratione vim. Quid in morem syntaxeos, figurarum rationes à Græcis pendentes? Taceo quòd Nonius Marcellus vniuersa ferè Latina vocabula repetit à Græcis. Sed, ne in elementis balbutiamus, sit fuerit, si perspicuum fecerimus, Latinæ sine Græcis, quibus superstructa sunt, non posse subsistere: æque ipsis elementorū crepundiis Græca discentem, operæpretium facere laborisque compendium parare.

Ceterum vt ad serias disciplinas progrediar, inter quas primas facillè sibi vendicat Poetica, (seu vetustatis auctoritatem spectes, siue rerum traditarum vtilitatem atque æconomix prudentiam) huius & vsus & inuentio Græcorum est. vnde Horatius, poetam formaturus, ad Græcos, tanquam ad certissimos eius artis magistros, relegauit: *—vobis, inquit, exemplaria Græca. Nocturna versate manu, versate diurna.* Nam vt ceteros, Musarum & Orpheæ, poetarum antiquissimos, præteream, ex vno Homero, tanquam vniuersæ eruditionis fonte, disciplinarum omnium seminaria hauista, cum per se perspicuum, tum Plutarchus singulari libro contestatum reliquit. neque poetas solùm indidem hbertos suos irrigasse, sed oratores admirabile illud dicendi artificium figuræque, ac denique philosophos reip. bene viuendi præcepta mutuale declarat. Neque vel consiliatorum vel litium artium, vel similitudines, vel amplificationes, vel argumenta, vel digressiones vllæ, quæ ab illo non sint cõ-

monstrat. Quid obsecro tentari potuit quod ab illo in suis poematis non sit excogitatum vel animaduersum? Quæ regio, quæ pugna, quæ formæ, quod remigium, qui denique motus animorum, quæ ferarum figuræ, quas ille cæcus non viderit? quum ita nobis eas depinxerit ut eas quasi videre, quum legimus, videamus? Ac verissimè his succinens poeta Latinus de Homero, *Quicquid sit, inquit, pulchrum, quid turpes, quid vile, quid non, Plenus ac melius Chrysippo & Craniore docui.* Quibus hoc addere licet summæ laudis loco, singula propemodum verba eius poetæ, quasi apophthegmata esse, & prouerbij loco vsurpari, ut testatur Macrobius. Et an à Latino Homero, aliqui absolutissimus, superatus sit, apud eundem licet intueri, Homerica cum Virgilianis conferentem. Hoc constat, Latinos primarij nominis poetas magna cum laude Græcorum poemata vel transulisse, vel imitatos fuisse, inopia magis impulsos quàm superandi fiducia fretos. Siquidem Virgilium, Latinorum coryphæum, nemo nescit bonam Æneidos partem ex Homeri poetæ transcripsisse, atque in totum se ad Homerum æmulandum composuisse: Georgica ad Hesiodi *ἑρπύλλης καὶ κριόων* imitationem feliciter scripsisse: Bucolica impari conatu ad Theocriti facilitatem expressisse, critici fatentur: etiam si illorum inuentis iam frueretur. Terentius (cui proximus, mea sententia, locus inter Latinos poetas debetur) adde etiā Accium, Cæcilium, Pacuuium: nunquid Menandrum solum interpretantur, vixque leuem illius assequuntur umbram, iuxta Fabij sententiam? Quanquam in comædiis aliquid præstitisse Latinos, etiam si totæ Græcorum myrothecis mutuata sint, fatendum est: tragœdia certè Græca tota est. Solius enim Senecæ apud Latinos (quod quidem sciam) extant tragædiæ, atque illæ ex Euripide interpretatæ. Deus bone quàm non accedit ad illius elegantiam, artificium, ac sententiarum grauitatem! Iam, si utrosque cum alteris conferas, an non reperies omnia Latinorum inuenta, fabularum ingeniosa inuolucra, compositiones illustres, allegorias appositas, affectus acriores, mirandos motus, compositiones significantiores, ac breuiter supellestem quandam natiua quadam poetice copia affluentem? E regione apud nos pigriora ferè omnia gratia non solum inferiora, verum etiam à dignitate plerumque & à decoro aliena. Quanquam non inficior quin nostrorum poetarum carmina, si seorsum legas, venusta appareant & eleganter scripta, atque etiam ut iis nihil melius posse fieri censeas: at si componas & conferas Græca ipsa vnde illa descripta sunt, ac singula consideratè atque aptè iunctis alternis lectionibus cõp'mittas, comperies vix *ὑπερβαίνειν τὴν ἀρετὴν*, ut est in prouerbio. aded iacere ac putere incipiunt Latina, ut quæ Græcorum, quæ æmulari non poterant, luminibus gratiisque obsolebant. Cuius quidem rei apud Gellium, linguæ Latinæ acerrimum censorem requirere iudicium atque exemplum licebit, vbi Cæcilij cum Menandri, Virgilij cum Homeri & Theocriti, versus exponuntur, quos ab his mutuati sunt. Diomedis hercle & Glauci arma non dispari magis pretio æstimari possunt. Atque hic mihi, Cicero ignoscat, qui Latinos à Græcis sumpta, meliora reddidisse clamat. Sed quis hæc deprehendet? quis aut artificium aut translata aliunde intelligat, nisi huius linguæ supellestem instructus?

Poeticen excipit rhetorice, cum numerorum & figurarum ornatu, tum structura orationisque filo atque charactere propemodum coniuncta: quæ quum omnia, perinde atque inuentionis & eloquutionis,

ita argumenta & formulæ à Græcis fontibus hauriuntur. Quandoquidem in hac illi sic regnant ut Cicero fateatur hanc Athenis & inuentam & absolutam: siue diuidendi, præparandi rationem, consilium, ordinem, seu affectuum motus species, figurarum & troporum picturas, eorum summam omnium apparatus inde fluere videas. Et haud scio quid aliud poetæ oratoresque nostri quàm poelin & oratoriam ciuitate donauerunt Romana: qui, siquid eximium præstiterint, id ex illorum omniugis pratis, veluti flosculis, decerpitis, illorumque virtutum imitatione comparauerunt. Cato iam senex, Græcis alioqui parum amicus, commentarios sibi collegit, è Thucydidis orationibus & Demosthenis, quas in dicendo magno sibi vsui fuisse testatus est. Quid Cicero nem, Latinæ linguæ principem, in eloquentiæ illam arcem subuexit, nisi Græcorum studia, inque iis æmulandis contentio? Nempe qui totum se ad Demosthenis vim, Platonis copiam, Isocratis iucunditatem, Periclis fulmina, Thucydidis maturitatem, neque certè infelicitè, composuisse deprehenditur, beatissima quadam immortalis ingenij benignitate suffragante: adeoque Græcorum studiis operam nauauit, ut se Græcis declamationibus exerceret: Græca vbique cum Latinis coniungens, modò Latina Græcè, modò Græca Latinè vertendo, stilum exercuit. Idemque filio (cui non nisi compendiosissimam fidelissimamque rationem præcipere potuit) faciendum suadebat. Quod si hodie iuuentuti persuaderi queat, felicius disciplinæ tractarentur, neque tam exangues ingeniorum venæ existerent. Nihil enim mirum omnes bonas disciplinas iam diu sepultas, cum Græca lingua abolita, tum nullo declamandi exercitio: quæ tamen primaria sunt ingeniorum fomenta in eorum animis qui ad eruditionis aliquem fructum peruenire contendant.

Dialectica, rhetorica germana, quum vtraque alteri coniungenda esset, nostri hanc neglecta prorsus altera, veluti dextra manu, ad meras cauillationum stribiligines, aniles rixas, protraxerunt: ut nullum hodie veræ dialecticæ in scholis remanserit vestigium. Quorsum parua (praua dicere debebam) logicalia? quorsum barbara non solum, sed inepta etiam atque inutilia illa quibus iuuentus in publicis gymnasiis orneratur commentaria? quorsum pro Aristotele, Porphyrioque, genuinis & Græcis elegantissimis, earumque artium peritissimis magistris, ineptis & corruptissimis translationibus uti coguntur? quas quum nec intelligant ipsi professores, tamen miseram iuuentutem edificere cogunt, ad nihil profuturas. Et tamen ex ipsis fontibus artes hæc facillimè percipi poterant.

Quid de mathematicis loquar? quum peculiare eius artis voces nondum sint Latinitate donatæ, neque commodè inopia linguæ Latinæ omnes possint, sit ut identidem hærum literarum imperitus in his explicandis intelligendisque offendant: quum vbique occurrant trigoni, tetragoni, monades, triades, diapente, diatessarion, excentrici, syncentrici, epicyclij, eclipses, & eius ordinis tanta turba ut antus deliceret si omnia vel commemorare vel ostendere nitatur. loca vbi interpretes nos in fœdissimos secum errores traxerunt.

Idque non in logicis ac mathematicis solum, sed per totam philosophiam euenit. quæ quum tota sit Græcorum, nos vix facès quasdam ex illorum fontibus hausimus, easque è tam multis transfusas. Interim tamen nostri philosophi nullis dum vel Græcis vel melioribus literis adolecentes ad philosophiam

phiam veluti *πτερύξοντες* solum Alexandri Galli doctrinali, seu communi omnium copiz cornu, instructos, statim Icari in morem ad philosophiæ ardua (hoc est ad volandum sine pennis) transmittunt. Cicero, alioqui Græcorum gloriæ æmulus, philosophiam declarat citra Græcam eruditionem neque percipi, neque subsistere. Nam quum apud nos pauca admodum eaque à Græcis desumpta extant digna lectu, (sophistarum enim nugæ & delira commentaria non libet inter philosophiæ scripta referre) apud illos tam copiosa, pretiosa, nitidæque philosophiæ suppellectilis monumenta nobis sunt reposita, quæ si in sua lingua legantur, & cum Teutonicis his conferantur, (hoc est, quæ in Latinam linguam translata) iure dici poterit quod poeta de examinato Hectore, Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Aristotele & Platone! Nam præter quod parum commodè multa versa, primumque significanter expressa, etiam pleraque prætermissa sunt, quæ non sunt satis exacti interpretes, nonnulla de suo addiderunt, alicubi obscuriora relinquuntur, quæ subinde lectorem diligetem vel cruciât, vel fallunt, ut cernere licet in libris meteorologicis, & De cælo, ac phisicis Aristotelis, vtilissimis quidem libris, sed à nostris non intellecti in scholis reiciuntur. De Platone quid dicam? is nisi sua lingua legatur, nemo iudicare poterit de illius diuina vel doctrina vel eloquentia: reclamante quadam inexplicabili & copia & suauitate, in qua vir ille in ea lingua supra humanum ingenium dominatur. Quare doctissimus iuuenis Thomas Lupsetus, quum alterna opera Platonem legere Lutetia, is subinde versum Platonem, nothum aut Academicam vappam appellare consuevit quoties Latinum cum Græco conferremus: adeo diuinæ illius virtutes extra Græcum sermonem perci nequeunt. Idem de Xenophonte, Theophrasto, Plutarcho, atque cæteris grauissimis philosophis, & doctrinæ castitate & eloquentiæ dotibus admirandis, iudicare licet.

Iam verò ut per cæteras philosophiæ partes progrediamur, iatrice ac therapeutice, naturalis philosophiæ & honestæ & necessaria disciplina, si pure proque dignitate tractetur, certissimè: quæ *αὐτὴ τὰ ὅλητα* compendium afferens, sed barbarorum linguæque Græcæ imperitorum scabiæ ea non occupante, Deus bone quàm squalida & strigosa reddita, quàmque periculosis erroribus & imposturis elegantissima simul vtilissimæque professio deformata est! vbi pro Hippocrate & Galeno, huius artis *κορυφαίος*, & qui citra Græcorum eruditionem percipi non poterant, nescio qui barbari Auerroes & Auicennæ in scholas recepti sunt: quum illi interim multorum instar esse poterant, & reuera Homericæ encomio digni, *ἰατροὶ ἀνδρῶν πολλῶν διὰ τὰς ἰατρὰς ἄλλων*. Tota enim medicina, sicut & reliquæ philosophiæ partes, à Græcis petita. Idque indicant eius artis pharmacorum, vnguentorum, cataplasmatum, potionum, cerotum vocabula: item animantium, plantarum, gemmarum, morborum, remediorum, instrumentorum, ponderum, mensurarum innumeræ nomenclaturæ: quæ quum apud nos etiam recepta, circulatorum atque huius linguæ imperitorum abusu detrita corruptæque, non intelligantur, non rarò sit ut indocti medici potiones pro cataplastis, & (ut dicit poeta) *φαρμάκων πολλὰ μαινομένην λυγρὰ καὶ ἐσθλὰ* ministrent. Id quod designauit quidam, suppositorium, hoc est, pessum, pro pillulis præbens deglutendum. Et tamen hisce impostoribus non dubitamus vitæ nostræ arbitriū concedere: nempe ut per experimenta mortis agant: quum sit in nulla professione periculum maius: ut de his verè scripsit Plinius. Atqui videmus nunc, Musis bene fortunantibus, ac melioribus literis reuiuiscen-

tibus, quosdam Græcarum litterarum adminiculo fretos, strenuam operam nauare ut hæc disciplina suæ dignitati restituatur: huc iam incumbunt Theodoro Gaza, Leoniceno, Manardo, Copo, Ruellio, & aliis plerisque ætatis nostræ *ἀρχαίους*, qui Augiæ illud barbarorum medicorum stabulum à Græcorum fontibus abluentes, eius disciplinæ candidatos ad ea collinare docent, sine quibus *ἀσκητὰ τοξέουσι*.

Ad iurisprudentiam (hoc est *νομικὴ*) venio, professionem & amplissimam & religiosissimam, nempe Reip. humanæque societatis ac pacis tuendæ magistratū. Qua arte quū & hæc Academia maximè celebretur, & nos olim, nondum satis politiorum litterarum viatico instructi, ad huius studium perpulsi, atque etiamnum studiorum nostrorum scopum defiximus: ne illotis manibus tam seriæ ac sacrosanctæ artis studium capesseremus, (quæ diuinarum humanarumque rerum, iusti & iniusti notitiam profertur) Imperatoris consilio admoniti existimauimus satius *παρὰ τὸ ἐρευνᾶν ἢ δρᾶν* *μὲν γὰρ*, ut dicitur in proverbio: & ad vtriusque linguæ studia, veluti ad suauissimas pellices reuerii, tantisperdum illarum consuetudine instructis atque exatiatis liceret cum legitima pro dignitate *συνοικῆν*: quum citra illas, nullas seueriores disciplinas exactè tractari posse exploratum sit. Iam verò sat scio esse plerosque sic persuasos, ut existiment ad iurisprudentiæ studia Græcam eruditionem non tantoperè requiri: quos tamen, si me patiēter audierint, bonam spem concipio, sententiam eos immutatuos. Primum enim nemo diffiteri potest, iuris nostri originem & reipub. instituendæ formas Romanos à Græcis petitas instituisse. Deinde (ut antè quoque commemoratum, Romanis Græcam linguam familiarem & in deliciis habitam) maiorum gentium iureconsulti, qui iustitiæ magis quàm imposturarum ac litium studiosi, quum vtriusque linguæ periti & in omni disciplinarum genere exculti essent, non existimabant quenquam fore tam impudentem qui ad hanc religiosissimam artem accederet, nisi & ipse Græcæ eruditione instructus esset. Vnde subinde à Græcorum thesauris *κεφάλαια* proferunt, quibus vel in respondendo vel interpretando iure vtuntur: non solum voces & sententias Græcorum philosophorum, poetarum, oratorum, tanquam gemmas & lumina orationis, ad res significantius exprimendas, adque propositum probandum insulcientes, sed & epistolas & rescripta Impp. atque aliorum iureconsultorum responsa Græco sermone subinde inferunt. Neque id abs re: quandoquidem iurisprudentiam cum philosophia coniunctam, & Cicero & Vlpianus testantur, nempe politicæ ethicæque portionem esse. Philosophia autem cum suis pedissequis orbem disciplinarum complectitur, quam Quintilianus, vir in iureconsultorum seminario consularis versatus, causis agendis necessariam exigit. Ad hæc iureconsulti communiter fatentur, in causis dicendis philosophorum, poetarum, oratorumque auctoritatem allegandam & recipiendam. Id quod Paulus iureconf. comprobatur: quum Hippocratis auctoritate comprobet, septimo mense partum legitimum nasci. Et Iulianus sequitur Aristotelis sententiam in respondendo, qui tradit quinque simul liberos nasci posse. Emptionis venditionisque contrahendæ modus ex Homero allegatur. Vnde hic Accursius, quantumvis ab his literis alienus, tamen necessitate veritatæque ipsa compulsus, erumpere cogitur: Nota, (inquiens) poetarum & philosophorum auctoritates in causis allegandas. Idque fecisse iureconsultos passim videre licet, suas l.l. ex horum scriptis locupletantes: ut cum aliàs innumeris locis, tum ff. de l.l. ex Demosthene & Chrysippo, &

Theophrasto, item ex Aristotele titulo de vsuris, & Platone, ff. de nundinis l. secunda. Sic tit. de pœnis, animaduersionis delictorum suppliciorumque ratio ex Homeri carminibus petitur, quemadmodum eo titulo capitalium causarum qualitas è Demosthenis sententia sancitur. sed quæ loca deprauata lectoribus iudicibusque sæpe imposuerunt. Notaruntque hæc eruditiores litium decidores, ob linguarum meliorumque literarum inscitiam capitaliter hallucinatos plebsque. Animaduenterunt igitur iureconsulti veteres, non modò lenociniis verborum, sed sententiarum etiam grauitate scætere literas humaniores: quæ etiam testimoniorum & iudicati non raro obtineant vim. Solon è septem Græciæ sapientibus vnus, Homeri versibus sententiam suam iudicibus approbasse dicitur: vt videlicet Salamin insula à Megarensis occupata adiudicaretur Atheniensibus, abdicatis Megareis. Quare non temerè à Iustiano Homerus omnis virtutis eruditionisque parens celebratur. Et quamquam iureconsultis qui iurisprudentiæ syluam peruagati fuerint, non est obscurum, leges exactè rectèque intelligere citra Græcæ linguæ peritiam perinde esse ac si quis sine pedibus an bulare tentet: tamen si quis hinc mihi ex iis quæ dicta sunt, *ἀμαρτυρῶ* credere nolit, hunc ego iubebo mox aspicere ea quæ sunt ante pedes, hoc est ipsa iuris incunabula: & reperiet in ipsa statim iuris diuisione, ius scriptum & non scriptum vocari ad imitationem Græcorum *νόμον* & *ῥησιν*, vbi hætenus imperitum vulgus ridiculè legit, fonoï monoi. Verùm vt hæc leuiores, & quæ §. item pretium, tit. de empt. Et §. 1. de iniur. item §. de suis ad l. Aquil. & alia pleraque institutionum loca transiliam, vnum proferam de donatione locum, vbi donationis causa mortis, ratio è Telemachi Homericæ exemplo declaratur, locus hætenus à paucis dum rectè explicatus: ac primùm (quod equidè sciam) à nobis ex Odyss. libros interpretatus. Id quod celeberrimi nominis iureconf. Claudius Cantiuncula testari poterit: qui ex meo exemplari à me adnotata excepit, atque hinc alij quidam imitati. Quemadmodum & de pub. iud. obscurato loco è Xenophonte lucem addidimus. Vbi Accursius, cum Academicis iubet lectorem *ἐπιχῆρ*, Græcum (inquiens) hoc totum: omite. Sicut aliàs, Hoc Græcum est: (inquit) quod legi non potest. Quid (obsecro) id aliud est quàm cæcum cæco ductum præbere, & vtrunque in foueam, hoc est in errorem, prouoluere? ô infelicia tempora. At verò ipsas Pandectas, hoc est apothecas, atque adedò iuris civilis campos ingressis, Deus bone quàm hinc se offerunt multa nostrum institutum comprobantia! Siquidem in ipso limine, hoc est titulo libri, offendere cogitur: ac nec ipsum proœmium intelligere poterit Græcæ linguæ ignarus. vbi pro *ἀγῆ*, hircos, loco *οὐλοῦται*, coloritæ, hoc est, prognescis Græcis nescio quæ *κίβδηλα* & carcinomata, Græcæ videlicet linguæ inopia, supposita atque innata sunt: quibus tamen nominibus Iustinianus iuris civilis gradus distinguere voluit, quæ admodum & hodie Baccalaureorum & Licentiatorum ac Doctorum vocabula recepta sunt: vt totius proœmij intellectus ex his vocibus pendeat. Ad eundem lapidem impingitur l. 2. C. de vet. iur. enucl. vbi pro *ἡ γὰρ* surrepsit nihil nisi, Hoc Græcum est. & mox pro *παρρησία*, natrix: perinde ac si quis scripturam interpreteretur piscem. Quid (obsecro) excogitari potuit absurdus? quum tamen totius constitutionis sententia in his lateat vocabulis, quæ de legum interpretatione loquitur. Lib. 5 ff. ex Adriani principis rescripto Græcorum fideliter verfo, Accursius, hircum mulget, & Bartholus ac cæteri cribrum suppo-

nu nt: vtrique æquè inepti, priuatum Atheniensium magistratum, hoc est *ἀρχηγῆς*, ad quoslibet magistratus referentes, genuinam rescripti sententiam peruertunt: ita vt incertum relinquantur quid sibi voluerit princeps, quum dixerit, n agistratus cognoscere de his rebus pro quibus tutores fuerint. non enim rebus tutores dantur, sed personis. Ad eandem erroris regulam exigi poterunt tit. de appellat. vbi Vlpianus disputat an aduersus principis rescriptum appellari possit: vt si fortè præses aliquis ad Imp. scripserit, atque responsum sit, an hic appellandi locus. Iureconsultus rescriptum Græcum citat. eius tam verba quàm sententia corruptè reddita, tamen oraculi vice leguntur supposititia, explosis genuinis. Nam pro eo quod Græcè, *ἐπὶ τῇ ὑπάρξει τοῖς βουλευμένοις ἀπαλαῖναι αὐτοὺς τὴν ἀποφασιν*, horum loco legitur, Prouocare ab enunciatione licentia existit. Ita & Accursius senserit, ab enunciatione, hoc est à peruersè principi narratis, appellari posse: quum sit accipiendum de eo ad quem prouocamus, & ab ipso rescripto, non autem à quo. *ἀποφασιν* enim hic non enunciationem (vt apud Aristot. *ἀποφασιν*) significat, sed sententiam & responsum, vt Andreas Alciatus eruditè animaduertit. Succedunt non minoris momenti errata, inter quæ est Eudemonis cuiusdam supplex ad Antoninum Cæsarè libellus. Tota lex Græco sermone à Volusio Metriano iureconsulto refertur: ex peruersa autem interpretatione Græcæ legis, iuris aliquot professores magni nominis in eum venerunt errorem, vt huius legis testimonio freti, affirmarint imperium maris ad principem Rō. non pertinere: vt alio errore alium trahente, addiderunt, Venetos non esse sub imperio Rom. quum Græca ipsa, si ritè intelligantur, exertè contrarium probet, atque omnem ambiguitatem facillè discutiant. *ἡ γὰρ ἡ ἡσάμου κίβητος, ὁ δὲ ῥόμος, τῆς θαλάσσης*. non quòd Imp. non sit dominus maris, sed quòd lege Rhodia iudiceret, & non priuata lege. Eiusdem notæ in L. Lucius, ff. de seruit. iurb. pr. Bartholi lapsus. nam interpretis imperitia veluti bubulis naribus ductus, nescio quas *ἀποφασιν* comminiscitur distinctiones de concessionibus personalibus, & quæ ad heredem transcant: quum quod Græcè legitur, *καὶ ἐξ ἡσάμου*, nihil ad heredes faciat. Possem innumera rescripta, epistolas, legesque integras, perinde atque alias Græcas & voces & sententias, comministrare: nisi ab eruditissimis nostræ ætatis iureconsultis Budæo & Alciato potere liceret, quæ passim per totum corpus iuris sparsa inscitiaque huius linguæ deprauata, periculosos errores pepererint, at Græcè peritis perspicua sunt. Cuiusmodi sunt, l. 2. ff. de legib. l. pen. ff. quib. caus. pig. vel hypo l. Ticia, & l. Codicill. ff. de leg. 2. Adde l. cum quis ff. de legat. 3. Item Alex. rescriptum ff. de appell. l. 2. de nundinis. l. scripticia, ff. de pollic. Sequela nuncium in l. thais, ff. de fideicommiss. lib. l. natorum, ff. de verb. sign. Postremò totum titulum de excusationibus Tut. Græcè scriptum si Modestinus ipse non fateretur, tamen orationis ductus clamaret, sordidus & incultus, à quodam vtriusque linguæ æquè imperito translatus: quod quiuis facillè deprehendet (nisi prorsus plumbeo sit ingenio) si cum nitido & culto iureconsultorum stilo conferatur. Ridiculum quàm Accursius hic se torqueat, hæsitanè à Latine in Græcum sermonem, an contra, conuersus sit, in omnes formas pueriliter se versans, neque elabi potest. vt taceam voces quæ identidem occurrunt leges peraganti, non pœnitendit tamen momenti: in quibus simul & is, quisquis est, qui Græca interpretanda suscepit, & cum hoc glossatores frædè lapsi sunt, vel perperam ipsa Græca interpretando, vel submotis ger-

ORAT. DE LAVD LIT. GRÆC.

notha insuentes. vt in L. 3. ff. de LL. *ὅτι τὸ πλεον :* & in Lobseruare, de off. procons. *ὅτι δὲ μὴ α, κατὰ πλεον, μὴ τὸ πλεον :* & L. athletas ff. de his que no. inf. *βραβευταί.* Sub tit. de edil. edi. morborum. Sub tit. de grad. nomina propinquitatis, de verb. significat. omnis generis vocabula Græca occurrunt à iureconsultis citata, in quibus interpretandis ridiculus est Accursius. Vnum proferam è quibus cætera, sicut leonem ex vnguibus, licebit æstimare. Parabolanos inquit medicos esse ab eo quodd multas parabolas habeant & loquaces sint : & Archigerontes, sacerdotes quibus delicta sua in metallum damnati confiteantur. Atque hæc tanta fiducia sui profert (tanquam certus suarum interpretationum) vt quicquid, quantumvis ineptum, in mentem venerit, pro oraculo recipiendum postulet: reuera quod à Thucydide dictum, *τὴν ἰδὴ ἀμαθίαν θρασείας* efficere, declarans: quum alibi arrogantius iactare non pudeat, nomen sibi Accursio fataliter inditum ab accurrendo iuris tenebris. Equidem affirmare potius aulim, ab accersendis tenebris nominatum. Sed dicet aliquis, de vocibus iureconsultum, sicut nec medicum, esse sollicitum, si de rebus constet. Sed quomodo (obsecro) de rebus constare poterit, si voces quibus res significantur, non percipias? cui tandem diuinare dabitur germanam legis sententiam, si verba quibus ea constet non intelligantur? Annon voces sunt rerum notæ, sicut & scripta vocis sunt symbola? Quorsum attinet iureconsultos tam anxie de vocabulorum significatis disputare? quorsum titulus de verborum significationibus, & de legatis, aliisque passim locis, vbi iureconsulti in legibus & edictis vocum rationes diligentissime explicant. Condonari facile poterat iureconsultis qui in infeliciora secula inciderunt, si non ita tersè aut etiam Latine scripserint, quum alioqui ia respondendo plerique ingeniosi fuisse deprehendantur: verum qui tanta impudentia bona studia corrumpunt atque conspurcant, quod suam ignorantiam tegant, ij per Nemelum digni sunt, vt à studiosis omnibus lapidibus obruantur, aut certè stercore conspergantur. Eoque maior gratia habenda Budæo, Alciato, ac similibus viris immortali laude dignis, qui hoc Accursianum nobis sterquilinum exportant. Quanquam hic non desunt qui obganniant, non esse has cultiores disciplinas de pane lucrando: hoc est, *ὅτι τὸ πλεον :* Certe L. munerum, ff. de muneribus & hono. Arcadij responsum declarat, etiam iureconsulto necessariam esse harum cognitionem: vbi frumenti & olei coemptores, *σιτῶναι & ἑλαιόπωροι* appellati, à leguleis explorati, ab eruditis Græcæ linguæ restituantur. Cæterum hæc de priori iurisprudentiæ seculo. Italia verò & Roma Gothorum irruptione vallata, imperijque sede Constantinopolim translata, ipsa simul iurisprudentiæ schola eodem commigravit: & quum tota Italia atque adeò Latino orbe exularet, in Græcia seruata est. Imperator autem qui legum exuias concentrariuit, quamquam analphabetus, tamen quia Græcus ipse, & in Græcia aulam habebat, ac denique iureconsultis vteretur Græcè quàm Latine peritioribus, quorum opera leges descripsit: & quia ad populi vsum eius regionis leges conderet, necesse fuit promulgare sanctiones ea lingua qua populus vteretur. Roma enim barbarorum incurtibus occupata, Beryto terræmotu diruto, sola Constantinopolis & imperij sedes (vt dixi) Græco principe, Græcæ editæ sunt Nouellæ, hoc est *νεοπαὶ* constitutiones: quas post Pandectarum, Codicis & Institutionum editionem, princeps ille veluti proprias ac absolutum iuris promptuarium per suos consiliarios componi iusserat, Græcòque sermone vulga-

rat. Sed pòst in Latinum sermonem translata non minus barbarè quàm ineptè, adeò vt sententiam pluribus locis parum assequi queas, hellenismo subolescente. Quum autem alibi Græcum exemplar conseruari dicatur, spes est fore vt propediem in communem studiosorum vsum & magnam reipub. vtilitatem proditurum sit. Iurisprudentia igitur iam in solis Græcorum scholis versante, factum est vt & Pandectæ & *πῶδες* transferrentur in Græcum, & Institutiones, Pandectarum epitome, quò Romanorum ritus peregrinis gentibus declararentur, explicatius & copiosius in Græcam linguam translatis Politianus restatur. Et nos eas è bibliotheca Bessarionis, quæ est Venetiis, exhibitas inspeximus, & loca quædam decerpimus: futurumque speramus vt aut nostra aut aliorum opera Græcum exemplar Latinis scholis illustratum in lucem propediem proditurum sit.

Sed ne diutius vos remorer in iuriconsultorum schola, & veluti in propria arena longius *παρὰ μέτρον* videar, ad theologiam conscendimus, eamque professionem quæ sacrosancta religionis nobis oracula tradit, atque adeò salutis nostræ summam. Ea verò quum & ipsa Græco vocabulo à verbo Dei appelletur, neque è spinolis quæstionibus, aut vanis sophistarum argutiis, sed ex nouo & veteri instrumento, eque Prophetarum & Apostolorum doctrinis, diuini spiritus dono & inspiratione haustis, reuerenter flagitanda sit: non video quo pacto eam assequar aut certè pro dignitate tractare, deque ea rectè iudicare possis, si sermonis Græci, quo hæc tradita, rudis sis. Siquidem totum nouum testamentum (quod n. bis latum æternæ redemptionis nuncium exhibet, Græcè ab Apostolis & Euangelistis traditum: quibus reliquus totus mundus nihil habet venerabilius. Adhæc, vt in Græcia Christiana fides plurimum propagata, & Christiani primum appellati, ita theologos nobis præbuit ea regio & scripturæ singulari peritia & eloquentia vitzque sanctimonia commendatos. Nam quos tulit, obsecro, ab Apostolorum temporibus vlla lingua vel ætas, quos cum Basilio, Chrysostomo, Nazianzeno, Eusebio, Origene, Theophylacto, Athanasio, Epiphanio, atque innumeris aliis, iisque grauissimis, Græcis theologis conferas?

Aliquanto pòst.

Porrò quanquam declaratum sit, nullas apud Latinos disciplinas citra Græcarum literarum eruditionem exactè tractari posse: idque ita clarè commonstratum per omnia Latinorum studiorum genera, vt inficiari nemo possit: tamen non desunt passim in academiis literarum hostes, qui, non dico, mullitent apud se, sed publicis etiam decretis ab his linguis deterreant. Quorsum (inquidnt) hæc studiorum nouatio? quid nobis cum istis linguis, iam plus octingentis annis hic non vsurpatis? & tamen hæc ætas nobis ingentia illa præbuit & theologiæ & aliarum professionum columina? Thomam, Scotum, Bonauenturam: qui ob singularem in scripturis vel eminentiam, vel perspicaciam, doctores sancti, subtiles, seraphici, irrefragabiles appellati: item Bartholum, Baldum, Alexandros, Durandos, iuris monarchas. in medicinis Auerroem, Arnoldum de villa noua: in philosophia, Occam, Buridanum, Tartaretum, atque innumeros alios in sua professione celeberrimos viros, qui Græcas literas nunquam attigerint? Quod autem dicunt hanc linguam esse nouam: quid audio? nouæne hæc lingua? quia ipsi eam non didicerunt? quum Græcam constet ante Latinam fuisse, & qua omnes disciplinas traditas, adque Latinos velut è fonte deriuatas, suprà satis demonstratum arbitror. Certè constat, hanc à nostris olim

vsurpatam, & ante bis mille annos Celtas & Germanos hac lingua vsos, cum in reliquis ferè rebus, tum priuatis rationibus & tabulis, Cæsar ostendit Comment. belli Gallici. Nihil olium apud Romanos referebat, Græcè an Latine loquereris, quum Romanorum literæ in fastigio essent: & Claudius Cæsar vtræque linguam, nostram appellare solebat: qui & ipse Romanus Græcas scripserit historias, quas citat Steph. *ἡ πόλις* Imò & Romæ natos, neque Italiam egres- sos, Græca monumenta reliquisse. Adde, Gallos & Germanos hac lingua non modò in scholis, sed publicis administrationibus vsos: vt de Carolo & Friderico Imp. Inque nostra lingua tam multa eius linguæ vestigia extare, suprâ admonitum. Et hinc est quòd Quintilianas (qui viginti annis iuuentuti instruenda præfuit) Græca cum Latinis non solum coniungenda celsuit, sed à Græcis etiam auspicari, quem morem sūtate durasse, T. Liuius lib. 9. ab vrbe, narrat. Et Pontifices atque Imperatores huc respexerunt, quum decretis, priuilegiis ac stipendiis harum linguarum professores in publicis scholis instituerunt. Porro quòd ætas hæc aliquot seculorum præclara tulerit ingenia ex omni scientiarum genere, non distitit: attamen longè futuros absolutiores si in feliciora secula incidissent, & huius linguæ præsidio adiuti fuissent. Negare enim non possumus quin plerique foedè huius inopia lapsi sint: & haud dubiè longè rectius & elegantius sua quæ scripta tradidissent, si Græcorum literis exornati fuissent.

Paulo post.

Sunt & alterius classis harum literarum impugnatores Suffeni, qui etiam sciolis & rhetoricaltri videri velint, & Latinæ linguæ deos se existimantes id inde est quia vident huius linguæ peritos præferri, literasque felicias tractare: vulpeculæ instar Æsopica, quæ, quum pira in arbore assequi non poterat, in stipida cauillabatur: ad eundem modum & his literis destituti, & tamen erudituli videri volentes, vndeunque fugillandi captant occasionem: acutè se & valde falsè impetiisse studia rati, quoties vel Græculos esurientes per contumeliam appellant: vel illud *ἡ πόλις*, ex poeta, in Græcorum mores iactent. Mirum autem quàm sibi Ciceroniani videantur, quando illas ex oratione pro L. Flacco calumniæ tabellas proferunt. Caterùm donemus, quòd Cicero testatur, Græciam à veteri illa, quæ gloria, opibus & imperio floruerit, degenerasse: fuerintque seruiente Græcia, tales aliquot Græculi, vel leues, vel turpiter quibuslibet quæstibus exposti, quales taxat poeta, & Lucianus notat in libello *ἡ πόλις* an ex illis decet vniuersam gentem æstimare, aut linguam execrari tam multis modis vilem? Peruersum per Nemelin eertè iudicium. Quin pro his producūt Agesiلاس, Socrates, Phociones, Aristides, & innumeros alios, vitæ continentia morumque grauitate insignes: & totidem quot apud Romanos, qualescunque virtutes spectes: adèd vt Plutarchus in *ἡ πόλις* non dubitauerit cum Romanis præstantissimis Græcos modò & virtute non inferiores opponere. Quòd si paulatim veterum morum seueritas vnà cum imperio declinauerit, vt est rerum vicissitudo, vt nihil vsquam stabile: quid mirum? quum idem hodie liceat cum in aliis gentibus tum in Romanis deliderare, si cum veteribus com-
ponas.

Paulo post.

Quòd si Græcis voces sunt ad quamlibet rem significandam, etiam parum pudicam, appositæ, sunt in eadem lingua quæ sacrosancta mysteria eadem dexteritate exprimant. Quare non vitium hoc, sed laus est linguæ, posse significanter & viuam rem exprimere, quo dono siquis abutatur, id non linguæ, sed abutentis vitium. Quòd si ea omnia abiicienda essent, quæ in abusum rapi possunt, ipsa elementa tollere è medio necesse foret. Neque Græci solum blandientibus verbis vtuntur, verum etiam Latini Corculum meum & suauium, animula vagula, blandula, dixerit. Quòd siquis re per se non inhonesta malè ad obscenitatem abutatur, impuri hominis, non linguæ, morbus est. Romanis antiquam seueritatem obtinentibus, Græcorum elegantia, luxus videbatur: nunc mirum si Cicero, Græcis alioqui parum popularis, quò causam suam, hoc est Latinæ linguæ eminentiam, commendatiorē redderet, Græcorum fidem inoresque eleuari apud suum populum, quo nullum numen præsentius duceret, palpando, atque linguam, cuius ipse princeps fuit, velut simia suos catulos fouere? Non immeritò repetundarum (vt testatur Hieronymus) atque adèd ingratitude a Græcis accusatus Cicero: quum ipse fateatur præclara illa ingenij ornamenta, philosophiam & oratoriam facultatem, a Græcis accepisse, atque Athenas inuentrices vocet omnium doctrinarum: in quibus summa dicendi vis & inuenta & perfecta sit: neque quenquam vel in philosophia vel alio quouis eruditionis genere citra hæc literas posse quicquam laude dignum præstare. Cuius rei fidem maiorem facit, quòd filium, quem vnice diligebat, Athenas miserit, vt suo exemplo Græca cum Latinis coniungeret: idque non in philosophia solum, sed in dicendi quoque exercitatione. Vnde satis liquet, Ciceronem in hac causa perinde atque in aliis quibusdam, non ex animo, sed contra conscientiam testimonium plerique scripsisse. Neque dubium quin si Græce linguæ, vt Latinæ & à se illustratæ, patrocinium suscepisset, aliis vsus fuisset argumentis, & diuersa longe protulisset. Verum enimvero quum Latinam, etiam (si diis placet) Græca locupletiorē facere contendat, & ostendere, Græcos voce qua inepti significatio exprimitur, carere: hic quàm fuerit æquus facile intelligunt qui Græcè norunt: quum eam significationem non semel exprimant, & vocabulis oppidò quàm appositis. Id quòd eruditè simul & copiosè declarat vtriusque linguæ antistes Guillemus Buæzus. Quòd si donetur Græcos eo vocabulo carere, non tamen ex hoc protinus conuinceretur, Græcam linguam ieunam esse, & Latinam Græca copiosiorē: si expendamus quàm multa sint quæ quum Latine dici commodè non queant, Græcis vocibus effierimus: vt liquidius antè demonstratum.

Paulo post.

Iacebant logicæ disciplinæ cum mathematicis: philosophia omnis obscurata, hac lingua semel sublatâ: medicina cum iurisprudencia, poetica simul & historica: breuiter omnes disciplinæ & monumenta ingeniorum sic barbarorum commentis conspurcata fuerant, vt, nisi hæc lingua reuixisset, ad solidam eruditionem perueniendi nulla spes affulgeret. &c.

Notes du mont Royal

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Une ou plusieurs pages ont été volontairement omises ici.

Aedibus rapiebant clinodia. Simul etiam mulieres
Captivas cum liberis ducebant ad naues violenter.
Contra mœnia verò flammam vastatricem armantes
Opera Neptuni una confuderunt flamma.
Ibi etiam magnum sepulchrum dilectis cinibus factum est,
Troia incensa. Ignis verò vastatricem noxam.
Xanthus salsus fluvius inuitus fleuit plorando.
Ipsi verò Græci Polyxenes sanguinem fundentes ad sepul-
crum placantes erant mortui Aecida. (chrum Achilles,
Troianas porro mulieres sortiebantur. Ceterum etiam omnium
Aurum diuiserunt & argentum, quibus profundas
Naues onerantes, per mare grauisonum.
E Troia soluebant, bellum finientes Achivi.

Ἡρπάζον θαλάμῳ καὶ κλισίᾳ· οὗ δὲ θυγατέρας 665
Ληϊδίας οὗ τοιοῦτον ἄγον ποτὶ νῆας ἀνέχθη.
Τείχεσσι δὲ πολίπορδον ἐπὶ φλόγα θυρήζαντες,
Ἔργα Ποσειδάωνος· ἢ συνέχοντο αὐτῶν.
Αὐτὸ καὶ μετὰ σῆμα φίλοις ἀσπίσιν ἐπύχθη
Ἰλίου· αἰθαλόεσσα· πύρεσσι δὲ ὀλεσίοπολιν ἄπλω 670
Ξάνθος ἰδὼν, ἔκλαυσεν ῥέον· ἀνιμυρῆσι πηγῇ.
Οἱ δὲ Πολυξένους ὀπτιύοντο αἵμα χέοντο,
Μελὼν ἱλασσομένοισι τεινεότοισι Αἰακίδαις.
Τροιάδων δὲ θυγατέρας ἐλάττανον, ἅλλαν τε παῖτων
Χρυσὸν ἐμυρῶσαντο καὶ ἀργύρεον οἷσι βαθείας 675
Νῆας ἐπαρμόσαντες, ἐκιδύοντο δὲ πύργους.
Ἐκ Τροίης ἀνέειπον μέδοντες Τρῳάωντες Ἀχαιοί.

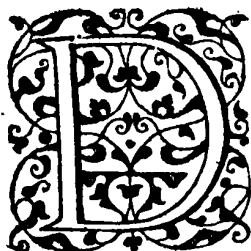

Μ Ο Υ Σ Α Ι Ο Υ Τ Α Κ Α Θ Η Ρ Ω

KAI ΛΕΑΝΔΡΟΝ.

MVSÆI DE HERONE

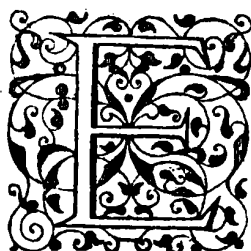
ET LEANDRO.

IC Dea occultorum testem lu-
cernam amorem.
Et nocturnum natatorem per
mare vecturum nuptiarum.
Et coelum tenebrosum, quem non
vidit immortalis aurora:
Et Sestum & Abydum, ubi nu-
ptia nocturna Herus,
Natanemque Leandrum simul
& lucernam audio.

Lucernam annunciatum nuntium Veneris,
Herus nocte nubentis nuptias ornantem nuntiam. (puer
Lucernam amoris simulactum, quā debuit aetherius sup-
Nocturnum post officium ducere ad consortium astrorum.
Ac ipsam appellasse sponsas ornantem stellam amorem,
Quoniam fuit ministra amatoriarum curarum,
Nuntiumque seruauit insomnium nuptiarum,
Antequam molestus status flaret inimicus ventus.
Sed etiam mihi canentis unum concinne finem.
Lucerna extincta, & pereuntis Leandri.

SESTVS erat & Abydus e regione, prope mare
Vicina sunt vrbes: Cupido arcum tendens,
Ambabus urbibus unam commisit sagittam,
Iuuenem vrens & virginem: nomen verò eorum
Suauisque Leander erat, & virgo Hero:
Hæc quidem Sestum habitabat, ille verò oppidum Abydi,
Ambabus urbium perpulchra stella ambo:
Similes inter se tu verò si quando illac transibis,
Quare mihi quandam turrim, ubi quondam Sestias Hero
Stabas lucernam habens, & dux erat Leandro,
Quare & antiquæ marisonum fretum Abydi,
Adbuc deslens mortem & amorem Leandri.
Verum unde Leander in Abydo domos habitans,
Herus ad amorem venit, amorem verò deuinxit & ipsam?
Hero gratiosa generosum sanguinem sortita,
Veneris erat sacerdos: cum nuptiarum verò imperita esset
Turrim à parentibus apud vicinum habitabat mare,
Alicui Veneris regina, castitate verò & pudore
Nunquam collectarum commercio usa est mulierum:
Neque tripudium gratiosum adiuit iuuenilis ætatis,
Lingrem euitans inuidiam mulierum.

ΙΠΕ θεὰ κρυφαῖαν ὀπμή-
τερα λυχνον ἐρώτων,
Καὶ νύχρον πλωτῆρα θαλά-
σσο πύργων ὑμῶν αἰών,
Καὶ γάμον ἀχαιόεσσαν, τῶν
καὶ ἰδὼν ἀφ' ὧντος νῆας
Καὶ Σέστον καὶ Ἀβυδὸν, ὅπου
γάμος ἐγγυχερ Ἡρώ.

Ναυτιόμην τε Λεάνδρον κομῶν καὶ λυχνον ἀκούσας,
Λύχνον ἀπαγγέλλοντα δὲ σκεπτεῖν Ἀφροδίτης,
Ἡρώς νυκτράμωτο γάμοστολον ἀγγαλιώτῳ·
Λύχνον Ἐρωτος ἀγαλμα· τὸν ὤψον αἰδέσθαι· Ζεὺς
Ἐνύχρον μετ' αἰθλοῦ ἀγειν * ἐς ὀμβρῶνα ἄσπρον,
Καὶ μιν ὀπκλήσσει νυμφόστολον ἄσπρον ἐρώτων, 10
Ὅττι πῆλε ξυνείδους ἐρωματιῶν ὀδυράσας,
Ἀγγελίῳ τ' ἐφύλαξεν ἀκοιμήτων ὑμῶν αἰών,
Πεῖν χαλεπὸν ποιήσιν αἰνέσαι ἐχθρὸν αἰνέω.
Ἀλλ' ἄρα μοι μέγα ποτὶ μῖαν σωαίνουσα Τρῳάδι
Λύχρην σβεννυμένην καὶ ὀλυμφοῖο Λεάνδρου. 15
ΣΗΣΤΟΣ ἔλιν καὶ Ἀβυδὸς ἐναρτίον ἱγρῶν ποταμῶν
Γείτονές εἰσι πολῆες· ἔρως δὲ αἰὶά τ' ἔτα πταίνων
Ἀμφοτέρης πολίσσων ἔτα ξυνέκταν οἶσόν,
Ἡΐδιον φλέγας καὶ παρδόνον· οὐδέ μιν δὲ αὐτῇ
ἱμαίεσι τε Λεάνδρου· ἔλιν καὶ παρδόνον· Ἡρώ. 20
Ἡρώς Σέστον ἐναρτίον, ὃ δὲ πολίσσων Ἀβυδὸν,
Ἀμφοτέρων πόλιν ἀφεικάλειες ἀσπίδες ἀμφώ.
Ἰκαλοὶ ἀλλήλοισι, οὐ δὲ ἔμποτε καὶ δι' ὀφθαλμοῖς,
Δίξέ μοι πινὰ πύργον ὅπου ποτὶ Σηστῆς Ἡρώ
Ἰστατο λύχνον ἔχουσα, καὶ ἡγάγετο Λεάνδρου· 25
Δίξέ μοι δὲ ἀρχαῖος ἀνιμυρῆσι περὶ μὲν Ἀβυδὸν
Εἰσὶ πύργον καλῶντα μῶρον καὶ ἔρωτα Λεάνδρου.
Ἀλλὰ ποτὶν Λεάνδρου· Ἀβυδὸν δὲ δόματα ναιῶν
Ἡρώς ἐς πύργον ἦλθε, πύργον δὲ ἐνείδιστο καὶ αὐτῶν;
Ἡρώ μὲν χαλκίστα δισσοφῆς αἶμα λαχούσα, 30
Κύπεδος καὶ ἱέρεια, γάμων δὲ ἀδελφὸς ἰδούσα.
Πύργον ἀποσπένοντι πῦρ καὶ γίγνεται τὰν θαλάσσης,
Ἀλλὰ Κύπερος αἰσάσσει· σποροφροσύνην δὲ αἰδῶ
Οὐδ' ἂν ποτ' ἀγρομήτοις μεθωμίλοισι γυναιξίν,
Οὐδ' ἂν χρεὶν χαλκίστα μετὰ λυχνον ἥλκους ἦεν, 35
Μῶρον ἀλδομένην ζηλούμενα θνητοτέρων.

Καὶ γδ

[illegible]

(Nam ob pulchritudinem inuide sunt feminis)
Sed semper Cytheream placans Venerem;
Sape etiam Cupidinem conciliabat libamentis,
40 *Mauro cum caelesti flammam tremens pharetram.*
Sed neque sic evitans ignitas sagittas,
Iamque Venerem populare venit festum,
Quod Sesti celebrant Adonidi & Veneri,
Cateruati nō, festinabant ad sacrum diem tre
45 *Quosque habitabat in mari circumdaturū extrēma insulā,*
His quidem ab Hemonia, hūverō maritima à Cypro.
Neque mulier vlla remansit in oppidis Cytherorum,
Non libani odoriferi in suamistibus saltans:
Neque accolarum quisquam deerat tunc festo,
50 *Non Phrygia incola, non vicine cuius Abydi,*
Neque vllus iuuenis amator virginum. cerē enim illi
Semper secuti, ubi fama est festi,
Non tantum immortalium offerre festinant sacrificia,
Quantum aggregatarum ob pulchritudines virginum.
55 *Vtrum dea per adem incesit virgo Hero,*
Splendorem gratum emittens facie.
Qualis alba genas oriens Luna,
Summi verō niuearum rubeant circuli genarum.
Ut rosa ex thecis bicolor, cerē dicerēs
60 *Herūs ex membris rosarum pratum apparere:*
Colore enim membrorum rubeat: vniū verō (puella:
Etiam rosa candidam induta tunicam sub talis splendebat
Multa verō ex membris gratia fluebat, sed antiqui
Treis Gratias mentiti sunt esse: alteruter verō Herūs
65 *Oculus videns centum Gratias pullulabat.*
Profecit sacerdotem dignam nacta est Venus.
Sic ea quidem plurimum antecellens fœminas,
Veneris sacerdotissa noua apparebat Venus.
Subijt autem iuuenum teneras mentes, neque vllus vir
70 *Erat, qui non afflaret habere coniugem Heronem.*
Illa autem benefundatam quæcunque per adem vagabatur,
Sequentem mētem habebat & oculos & praeordia virorū.
Atque aliquis inter iuuenes admiratus est, & dixit verbū
Et Sparten accessi, Lacedæmonis vidi urbem,
75 *Vbi laborem & certamen audimus pulchritudinum:*
Talem autē nondū vidi puellam, prudentemq; teneramq;
Forē Venus habet gratiarum vnam iuuenum.
Intuens defessus sum: satietatem autem non inueni aspiciendi
80 *Illic moriar, cubilia vbi conscenderim Herūs.*
Non ego in cælo cuperem deus esse,
Nāstram uxorem habens domi Hero.
Si autem mihi non licet tuam sacerdotem tractare,
Talem mihi Cytherea puellam uxorem praebeas:
Talia iuuenum quisque locutus est: vndique alius
85 *Vulnus celans insaniuit, pulchritudine puellæ:*
Grauiā passe Leander, tu autem ut vidisti in chytam puellam,
Nolebas occultis consumere mentem stimulis,
Sed ardentibus domitus inopinatō sagittis,
Nolebas viuere per pulchra expertis Heronis:
90 *Simul in oculorum radiis crescebat fax amorum.*
Et cor feruebat innuēti ignis impetu.
Pulchritudo enim celebris immaculata fœmina
Acutior hominibus est veloce sagitta:
Oculus verō via est: ab oculi vltimis
95 *Vulnus delabitur, & in praeordia viri manet.*
Cepit autem ipsum tunc stupor, impudentia, iremor, pudor:
Tremuit quidem corde, pudor verō ipsum tenebat captum.
Obstupuit verō pulchritudinem optimam: amor verō aduenit
100 *pudorem.*
Audacter autem ob amorem impudentiam affectans,
Tacite pedibus incedebat, & contrastetū puellam:
Oblique verō intuens dolosus torquebat oculos:
Nubibus mutis in errorem inducens mentem puella,
Ipsa verō ut sensu amorem dolosum Leanderis,
Gausa est ob gratias suas, tacite verō & ipsa
105 *Sape gratiam suam occultis faciem.*

Τίς σι πολυκλήρων ἔπειν ἐδίδασκε καλῶς;
 Οἱ μοι τίς σ' ἐκομνεν ἐμῷ ἐς πατρίδα γαῖαν;
 Ταῦτα δὲ πῶτα μά τιμ' ἐφείγγεσθαι, πῶς γ' ἀλήτης
 Ξῆν' ἐόν χ' ἀπείσε ἐμῇ φιλοπῆτι μνηστῆς
 Ἀμφερδὸν ἢ διπλάμαδα γαμοῖς ὅσοισι πλάσσει·
 (Οὐ γ' ἐμοῖς τυκίεσσι ἐπύσσειν,) λῶ δ' ἔδαλ' ὅστις
 ὧς ἔξῃ πολυφύτοις ἐμῷ ἐς πατρίδα μῆκνεν,
 Οὐ δυνάσται σκοτίνεσσι ὑπεκλίπειν ἀφροδίτῳ.
 Γλῶσσα γ' ἀνδρῶπων φιλοκέρτομος ἐν ἴσῳ πᾶσι
 Ἐργον ὅπ' ὑλαίης, οὐ πελοδίστην ἀκούει.
 Εἰπὶ γ' (μὴ κρύψῃς) τὴν οὐνομα ἐν ὅσῳ πάτῃ.
 Οὐ γ' ἐμὸν σὶ λελάνθῃ ἐμῷ δ' ὄνομα κλυτὸν Ἡρώ.
 Πόρρος δ' ἀμφιβύοντες, ἐμὸς δόμος οὐρανομήκης,
 ὧ, ἐν γαίανυσσά σὺν ἀμφιπόλῃ πῆνι κομῶν,
 Σκιστάς περ πόλιν ὥσ' βαδυνόμενος ἔχθρας
 Γείτονα πόρτον ἔχει, κυγάραις βυλῆσι τυκμῶν.
 Οὐδὲ μοι ἔγγυς ἔασσι ὀμιλήκτας, οὐδὲ χορείαι
 Ἡδύτων παρέσσι· αἶε δ' ἀνὰ νύκτα χ' ἡὺ
 ἔς δῆος· ὡς ἐμῶν ὁ δὴ φέρειν οὐσιν ἤχη.
 ὧς φασὶν, ῥοδίῳ λυτὸν φέρει κρύπτε παρεῖναι,
 Εὐκταλιν ἀνδρῶν, ὑπερτίους δ' ἐπὶ μύθοισι μῦθον.
 Φησὶ γὰρ σὶ πόδον βεβλημένη ὅξιν κέντρῳ
 Φράζ' το πῶς καὶ Ἐρωτος ἀνθλάσκει ἀγῶνα.
 Ἀνδρὰ γ' ἀπολόμενῃ Ἐρως βήεσσι θαμάσας
 Καὶ πάλιν αἰεὶς ἔλκος ἀκύνεται· τίς δ' ἀνάσσει
 Αὐτὸς ἐπὶ θαμάτωρ βουλαφόρος δάβρυστις.
 Αὐτὸς χ' πεδῶντι τότε χλαίμῃσι Λαερτιάδῳ.
 Οὐδ' ἀλακτάς πολυμήχανον ἔνεπε μῦθον,
 Περδίνε, σὺν δὲ ἔρωτα χ' ἀρεσκὸν οἶδ' μα σφῆται,
 Εἰ πνεὶ παφλάζοιτο χ' ἀπθον ἔσται· ἔωρ.
 Οὐ θυμὸν βαρὺ χροῖα τίμω μεταδύμῳ· ἄνελ,
 Οὐ βέρον ἤρσεται· βαρὺ δὲ οὐποστὶ θαλάσσης.
 Ἀλλ' αἶε χ' νύκτα φορδύμῳ ὥς ἐκείνης
 Νήϊον· Ἕλλησποντιν ἀράφρον, οὐχ ἔχον γ' ὅ
 Ἀγῆα σῖο πόλιν ἔχῃ πολίεθρον Ἀβύδου.
 Μοῦσας ἐμῷ ἐνα λύχρον ἔσ' ἡλιβάτα σὺ πύργῳ
 Ἐκ σφάτῃς αἰάφανε κ' κίερες ὄρα νοήσας
 Ἔσομαι ὀλκῆς Ἐρωτος, ἔχειν γάρ τιν' αἵετα λύχρον·
 Καὶ μὴ ὀππιδῶν, ὅς ὄλομαι δ' αὐτὰ βοῶντι,
 Οὐδ' ὄρα σὺν οἰάοντα χ' ἀερεχρὸν ὀλκὸν ἀμείψῃ.
 Πατρίδος αὐτοπύροιο ποτὶ γλυκὺν ὄρμον ἰκοίμην.
 Ἀλλὰ φίλῃ πεφύλαξο βαρυντίετος ἀπτης,
 Μή μιν ὑποσβέσῃσι, χ' αὐτῆκα θυμὸν ὀλοσθῇ.
 Λύχρον ἐμὸν βίόσιος φασεσθ' ὄν ἡγαμένας.
 Εἰ ἔστι δ' ἐδῶλεις ἐμὸν οὐνομα χ' σὺ δαλῶσαι,
 Οὐνομα μοι Λαερτιάδ' εὐσεφάνου πόσις Ἡοῖς.
 ὧς οἱ μὲν κρυφίσισι γαμοῖς συνίδετο μνηστῆς,
 Καὶ νύχλι φιλοπῆτι χ' ἀγγίλιμ ὑδρῶναιον
 Λύχρον ἰδρυέμενοι ὀπῶσσαντο φυλάξεν.
 Ἡ μὲν φασὶν τανύεν, ὃ γ' ὑμῶτα μακρὰ σφῆσαι.
 Παννυχίας δ' αὖσιν τις ἀκοιμητῶν ὕδρῶναιον,
 Ἀλλήλων αἰκόντες ἐροφίδισται ἀνέχρη,
 Ἡ μὲν δὲν πνὴ πύργῳ, δ' ὀρφάλλω ἀνὰ νύκτα,
 Μὴ π' ὀφθαλμάζοιτο, βαλὸν σιμῖα· πύργῳ,
 Πίλως βαδυκρηπίδος δ' ἀνδρῶν δῖμον Ἀβύδου,
 Παννυχίας δ' ἀάρον κρυφίως ποδῶντις αἰθλοῖς.
 Πολλάκις ἠρόσσω το κολεῖν θαλαμῶν πόρον ἔφρονι.
 Ἡδὴ κυανόπτερον αὐτῶρα με νυκτὸς ὀμιχλῇ,
 Αὐτῶρα σιν ὑπὸν ἀρουσα χ' ἐπὶ πῶντι Λαερτιάδῳ·
 Ἀλλὰ πολυφλοῖος περ ἦν τῷσι θαλάσσης
 Ἀγγελλίμ αἰέμιμει φαινομένην ὑδρῶναιον,
 Μαρτυρίμ λύχρῳ παυκλαῦστοι δοκεῖον,
 Εὐφῆς τε κρυφῆς πλεοσέπον ἀγγελλῶντι.
 ὧς δ' ἴδ' κυανῆς λιποφργεῖα νυκτὸς ὀμιχλῇ
 Ἡρώ λόχρον ἔφανεν, ἀναπόμοιο δ' ἐλ λύχρου
 Θυμὸν Ἐρως ἐφλῆεν ἐπειγόμενος Λαερτιάδῳ·
 Λύχρῳ χαυιδρῷ συνεκίετο, παρ' ᾧ θαλάσσης
 Μαινομένην ῥοδίῳ πολυκλήα βαυθὸν ἀκούων,
 Ἔστει με μὲν το σφῆτον, ἔπειτα γ' ἀφροῖς αἰέρας,

175 *Quis te variorum verborum docuit vixit?*
Hes mei, quis te duxit meam ad patriam terram?
Hæc autem omnia frustra locutus es. quomodo enim vagus
Hospes cum sis & infidus, meo amori miscerari?
180 *Misceste non possumus nuptiis legitimis coniungi.*
(Non enim meis parentibus placeat) si autem voles
Vos hospes profugus mea in patria manere,
Non potes tenebrosam abscondere Venerem.
Lingua enim hominum amica coniuij: in silentio autem
Opus, quod perficit aliquis in truius auditu.
185 *Dic verò (ne celes) tuum nomen, & tuam patriam.*
Non enim meum te lateat: mihi nomen inchoatum Hero.
Turris autem celebris mea domo altissima:
Qua inhabitans cum ancilla quadam sola
Sestiensem ante urbem supra profunda litoras
190 *Vicinum mare habeo iunxis consiliis parentum.*
Neque me prope vicina sunt cœtanea: neque chorea
Juuenum adsunt: semper autem nocte & die
Ex mari ventoso insonat auribus sonitus.
Sic fata, roscam sub veste celabat generam.
195 *Rursus pudore affecta, sua autem increpabat dicta.*
Leander autem amoris percussus acuto stimulo,
Cogitabat quomodo amoris exerceret certamen.
Vtrum enim variis consilijs amor sagittis domat:
Et rursus viri vulnus medicatur: quibus autem dominatur,
200 *Ipsæ omnidomitor consulior est mortalibus.*
Ipse etiam amanti auxiliatus est Leandro:
Tandem autem ingemens artificiosum dixit verbum:
Virgo tuum propter amorem, etiam asperam undam iran-
Sis ergo ferueat, & innaugabilis erit aqua: (sibo)
205 *Non timeo grauem undans tuum adiens cubile,*
Non frenum resonantem gravis omnis maris:
Sed semper per noctem portans madidus maris
Nauigabo Hellespontum valde fluentem: non longè enim
Contra tuam urbem habeo oppidum Abydi:
210 *Tantum mihi unam lucernam ab excelsa tua turri*
E regione ostendo per tenebras, ut intuens
Sim naui amoris habens tuum stellam lychnum.
Atque ipsum aspiciens ne videam occidentem botem,
Nec asperum orionem, ac inmadidam tractionem curruis,
Patria obuia ad dulcem portum venirem.
215 *Sed chara caue persantes venios.*
Ne ipsum extinguant, & statim animam perdam,
Lychnum mea visa luciferum ducentem.
Si verè autem meum nomen & tu scire,
Nomen mihi Leander bene compta couinx Heras.
220 *Sic quidem clandestinis nuptiis consuebant misceri,*
Et nocturnam anticitiam, & nuntium nuptiarum,
Lucerna testimonis pacis sunt seruare: (sive)
Illa quidem lucem extendere, his autem undas longas tran-
Pernotat: non enim autem executi vigillum nuptiarum,
225 *A se inuisi separati sunt necessitate.*
Hæc quidem suam ad turrim, hic autem obscuram per no-
Ne quid erraret iaciens signa turris, (item)
Nauigabat profundis fundamētis ad latum oppidum Abydi.
Totā nō, noctem coniugum clandestina desiderantes certa-
230 *Sape optarunt venire cubiculum ornatum noctem.* (minia)
Iam atrata cucurris noctis caligo,
Viris somnum affrens, & non amanti Leandro:
Sed multifrens apud litora maris.
Nuntium expectabat lucentium nuptiarum.
235 *Testimonium lucerna lugubris expectans,*
Lectiq; clandestinis procul speculariem nuntium.
Vt verò vidit nigra obscuram noctis caliginem,
Hero lucernam ostendit: accensa verò lucerna
Animum Cupido exussu festinans Leandro:
240 *Lucerna ardente, coardebatur: a verò mari*
Insanarum undarum multis sonum freuentium audiens.
Tremebat quidem primum: postea autem audaciam attol-
lens,

Talibus alloquebatur consolans memem verbis:
 Grauis amor & mare implacabile, sed maris
 Est aqua: verum amoris me urit intestinus ignis,
 Assume ignem cor, ne time effusam aquam.
 Adus tibi in amorem cur fluctus curat?
 Ignoras quod Venus nata est mari,
 Et dominatur Ponto, & nostris doloribus?
 Sic fatus, membra amabilia exuit vestem,
 Ambabus manibus, suoque astrinxit capiti.
 Litorēque exiluit, corpūque deiecit in mare,
 Splendentēque festinabat semper aduersus lucernam:
 Ipse remex, ipse classis, ipse sibi nautis.
 Hero autem alta lucifer a super turre
 Pernitiosis auris undecunque spiraret ventus,
 Veste saepe lucernam tegebat, donec Sesti
 Multum fatigatus Leander iuit ad portuosum litus,
 Et ipsum suam ad turrem subuexuit ex ianuis verō
 Sponsum anhelantem complexa silentio,
 Spumeas ex capillis guttas adhuc stillantem maris,
 Duxit sponsam ornantis ad penetralia virginis cubiculi
 Et corpus totum absterxit, corpūque unxit oleo.
 Bene olenti roseo: & mare olentem exiunxit odorem.
 Adhuc autem anhelantem altē stratis in lectis
 Sponsum circumfusa blandis emisit verba:
 Sponse, multum laborasti, qua non passus est sponsus alius.
 Sponse multum laborasti: satis tibi est salsa aqua,
 Faciorque piscosus frementis maris.
 Huc tuos sudores meis impone sinibus.
 Sic illa hac locuta est: ille verō statim soluit zonam,
 Et leges inierunt beneuola Veneris,
 Erant nuptiae, sed sine choreis: erat lectus, sed sine hymnis:
 Non coniugium sacrum quisquam laudauit poeta:
 Non tadarum illuminabat luxcubicularium lectum,
 Neque peragis quisquam insiluit chorea:
 Non hymenaeum cantauit pater, & veneranda mater,
 Sed lectum sternens perficientibus nuptias in horis
 Silentium thalamum fixu, sponsam verō ornauit caligo.
 Et nuptiae erant longē a canendis hymenaeis.
 Nox quidem erat: nulla nuptiarū ornatrix, nunquam aurora
 Sponsum vidit Leandrum valde notis in lectis.
 Nauigabat autem e regione positi rursus ad populum Abydi:
 Nocturnos insatiabilis adhuc spirans hymenaeos.
 Ast Hero longa induta veste suos latens parentes,
 Virgo diurna, nocturna mulier: utrique autem
 Saepe optarunt descendere ad occasum amorem.
 Sic hi quidem amoris abscondentes vultu,
 Occulta delectabantur inter se Venerē.
 Sed paruum vixerunt in tempus, neque diu
 Inuicem potui sunt multiuagis nuptiis.
 Sed quando pruinosa venit hyemis hora,
 Horrendas commouens multarum vortiginum procellas,
 Profunditatisque infirmas & madida fundamenta maris,
 Hyemales spirantes verberabant venis:
 Numbo percutientes totum mare: vapulante autem
 Iam nauem nigram fregit in duas parces terra.
 Hyemale & infidum effugiens mare nauta.
 Sed non hyemalis te timor coercebat maris
 Fortamine Leander: nuntius sed te turris
 Consuetam significans lucem nuptiarum.
 Furentis te impulsu securum maris,
 Crudelis & perfidus: debebat autem infelix Hero
 Hyeme instante manere sine Leandro,
 Non amplius accendens brevis temporis stellam le-
 storum.
 Sed amor & fatum cogebat, allecta autem
 Parcarum ostendebat, non amplius facem amorum.
 Nox erat, cum maxime spiranteis ventos
 Hyemalibus flatibus iaculantes venis
 Collecti irruunt in litus maris.
 Tunc Leander consueti spe sponse,

Τοιοῖσι θεοτέλετο παρηγορίων φέρεα μύθοις,
 Δεινὸς ἔρωϊ, καὶ πόντος ἀμείλιχος ἄνδρα θαλάσσης 243
 ἔστιν ὕδωρ, τοῦ δ' ἔρωτος ἐμὴ φλέγει ἐνδύμυχον πῦρ.
 Λάξω πῦρ κραδίη, μὴ δειδῶ δι νύκτων ὕδωρ.
 Δούρει μοι εἰς φιλοτῆτα τί δὴ ραδίον ἀνελίξεις;
 Ἀγνώσεις ἐπὶ Κύπρις ἀποσπέρει ἔστι θαλάσσης
 Καὶ κρατεῖν πόντοιο καὶ ἡμετέρων ὀδυμένων; 250
 Ὡς εἰπὼν, μέλειον ἔρως ἢ ἀπὸ δούλοιο πέπλον
 Ἀμφοτέρης παλάμῃσιν, εὖ δ' ἐσφριγγε κερύειν
 Ἥϊον & δ' ἔρωτο, δέμας δ' ἐρρίψε θαλάσσην.
 Λαμπομένη δ' ἔσπευδεν αἰετὴν ἅπαντα λυγροῦ,
 Αὐτὸς ἐὼν ἐρίτης, αὐτὸς ἐλθὼν, αὐτόματος νηῖ. 255
 Ἡρῶ δ' κλισιάτοιο φασσόμενος ὑπόδι πύργου,
 Λαλαλῆς αἰρήσθη ὅθεν πλάσσειεν ἄντης,
 Φαρεῖ πολλάκι λυγρὸν ἐπέσκεπεν, εἰσέκα Σησοῦ
 Πολλὰ κερμὴν λείανδρ' ἔκινε ποτὶ ταύλοχον ἀκτίω.
 Καί μιν ἐὼν ποτὶ πύργον ἀνιήσιν, ὅς τ' ὕδατος 260
 Νυμφίον ἀσθμαινόντα πλεπύζουσα σιωπῇ,
 Αφεικόμοις ραδάμηντας ἐπὶ σάζοντα θαλάσσης,
 Ἡγάγε νυμφόκαμοιο μυχαῖ ἐπὶ παρδυνέων &
 Καὶ χροῖα παῖτα κάθηρε, δέμας δ' ἔρχετο ἐλαίῳ 265
 Εὐδόμεν, ῥοδῶν, καὶ δάκρυον ἔσβεσεν ὀδυμῶ.
 Εἰσέτι δ' ἀσθμαινόντα βαδυσσάμενος ἐνὶ λέξ' ἔσπε
 Νυμφίον ἀμφιχυθεῖσα φιλήσας, ἵκετο μύθοις,
 Νυμφίε πολλὰ μῶχας, ἀ μὴ πάρα νυμφίον ἄλλ' &
 Νυμφίε πολλὰ μῶχας ἄντις τῷ τοῖ δῆμυν ἐν ὕδατος, 270
 Ὅδ' μὴ τ' ἰχθυόεντα βαρὺ δούλοιο θαλάσσης.
 Δούρει τοῖς ἰδρύτας ἐμῶς, ὅς κ' ἐκείν' ὅσοι καλποῖς.
 Ὡς ἡ μὲν ταῦτ' εἰπὼν, ὁ δ' αὐτῆς, λίσσεται μίτῃ,
 Καὶ δεσμῶν ἐπέσκειν ἀντιστόου Κυδωνέης.
 Ἡν γάμος, ἀνὴρ ἀρχιδότος ἔκινε λέξος, ἀνὴρ ὕμνητο
 Οὐ ζυγίῳ ἱερῶι τις ἐπισημνομένη, ἀοιδός, 275
 Οὐ δαῖδων κρητῆτι σέλας θαλαμῶν πολὺν δούλῳ,
 Οὐδὲ πολυκαρῶν τις ἐπισκίρτησε χερσίν.
 Οὐχ ὑμῶν αἰεὶ πατὴρ καὶ πότνια μητὴρ
 Ἀλλὰ λέχος σφρίσασα τελέσσει, καμίσιν ἐν ὥραις 280
 Σιγῇ παρὼν ἐπέσκει, ἐνυμφόκαμοιο δ' οὐ μίχλη.
 Καὶ γάμος ὡς ἀπὸ πάντων αἰετὶ μύθων ὑμῶν αἰών,
 Νυξ μὲν ἔκινε καίνοισι γάμοισι, οὐδέ ποτ' ἴδ'ος
 Νυμφίον εἶδε Λεάνδρον ἀεργάτοισι ἐνὶ λέξ' ἔσπε.
 Νύχτω δ' αὐτὸς ἔσπε πάλιν ποτὶ δῆμον Ἀβύδου, 285
 Εννύχων ἀκόρτος ἐπὶ πύλῃν ὑμῶν αἰών.
 Ἡρῶ δ' ἐλκασίπηντα, εἰς αἰὶν ἄλδουσα τοκῆας,
 Παρδύν & ἡματίη, νύχην γυναικὶ ἀμφοτέρω &
 Πολλὰ κινεῖτο κερταλδέων ἐς δούτιν ἡμῶν.
 Ὡς οἱ μὲν φιλόδοτος ἀπολαύοντες ἀλάλῃ, 290
 Κρυπτάδην τέροντο μὲν ἡμέλων κυδωνέην.
 Ἀλλ' ὀλίγον ζώσαντο ὅτ' ἔχοντο, οὐδ' ὅτ' ἔσπε
 Ἀχέπνων ἀπὸντο πολυπλάκτων ὑμῶν αἰών.
 Ἀλλ' ὅτε παρῆντο ἐπὶ λυγρῇ χείματι ἡρῆ,
 Φειδελίας δουρεύουσα πολυσφοαλιγρῆς αἰλλας, 295
 Βίνδρα δ' ἀσπεκτα καὶ ὕψος δέμαθ' αἰλλας
 Χειμῆες πνέοντες αἰετὶ σφίγγον ἄντας,
 Λαίλαπι μασίζοντες ἔλκω ἑλκ' τυπομένης &
 Ἡδὴ τῆς μείλας ἀπὸ κλάσος διχθαδὶ χέσπε
 Χειμῆες καὶ ἀπὸ σφίγγος ἀπὸ κλάσος ἡρῆς. 300
 Ἀλλ' ὅτε χειμῆες σφίγγες κατέρρευσεν θαλάσσης
 Καρτεῖ δούρα Λεάνδρ' ὅς κ' ἐκείν' ὅσοι λυγροῦ
 Ἡδὴ δὲ σημαίνουσα φασσόμενος ὑμῶν αἰών,
 Μαινόμενος ὅτ' ἔσπε ἀφειδόντα θαλάσσης
 Νηλεὺς καὶ ἀπὸ σφίγγος δ' ὀσμῶν Ἡρῶ 305
 Χείματος ἱσχυρῶς μύθων ἀπὸ πάντων Λεάνδρου,
 Μηνέτι ἀναπομένη μινύσειον ἀστέρας λέκτρων.
 Ἀλλὰ πῶτος καὶ μετὰ βίβωτο θαλαμῶν &
 Μοῖραν ἀνέστανε καὶ ἐκείν' ὅσοι ἔρωτος.
 Νύξ ὡς οὔτε μάλιστα βαρυνέοντες ἄντας,
 Χειμῆες ποτὶ δῆμον ἀκοντίζοντες ἄντας 310
 Ἀφρόν ἐμπέτισον ὅτ' ἡρῆ μιν θαλάσσης
 Ἀνὴρ τῆς Λεάνδρου φῆρ' ἔσπε μιν ἔλκω τῶν μύθων

Δυσκείαδον περιόρητο θαλασσοαίων δ' ἄν γ' ὦτων.
 Ἡδὲ κύματι κύμα κελὶν δετοῖς* σὺ χυτο δ' ὕδωρ,
 Αἰδέει μίσγεται πόντος· αἰετρετο πάντεσσι νῆος
 315 Μαρναμένοισι αἰέμας· ζέφυρος δ' αἰετρετο εὐρύς,
 Καὶ νότος ἐς βορέην μετ' ἄλκας· ἀφ' ἡκεν ἀπειλὰς·
 Καὶ κύπτετο λυγρὰς δέμας ἐπ' ἀκλῆταις ἐπὶ δίφκῳ.
 Αἰγυπία δ' ἦ Λεάνδρ' ἀκλῆταις ἐπὶ δίφκῳ
 Πολλὰ μὲν λιγυροῖσι θαλασσοαἶον Ἀφροδίτῃ,
 320 Πολλὰ δ' αὖτ' αὖτ' αὖτ' Ποσειδάωνι θαλάσσης·
 Ἀτ' ἴδους οὐ βορέην ἀμύνοντα χέλιπα ὕμνης·
 Ἀλλὰ οἱ οὐκ ἔστιν ἔρως δ' ἔκ' ἡρώος μοῖρας.
 Πάντοθι δ' αἰετρετο δόσαντι κύματος ὀρεῖ
 325 Τυφάδην· πρὸς ποδὶν δ' οἱ ὤκλασεν ἔρως,
 Καὶ σὺν αὐτῷ ἀδόντων ἀκοίμῳ παλαμάων.
 Πολλὰ δ' αὖτ' αὖτ' αὖτ' ὕδατος ἔρως λαμῶν,
 Καὶ ποτὶν ἀχέειν αἰμαμακάτου πόντος ὕμνης·
 Καὶ δὴ λυγρὸν ἄπ' ὀφθαλμοῦ πικρὸς αἴτης,
 330 Καὶ ψυχὴν ἔρως πολυτλήτοιο Λεάνδρου,
 Ἡ δ' ἐπὶ δὴ δύνοντες δ' ἀχέουσιν ὀφθαλμοῖς
 Ἰσὺ τοῦ κυμαίνοντος πολυκλαυσεῖσι μελῶν.
 Ἡλυθ' ἡδ' ἡρώος, καὶ ἡδ' ἡδ' ἡρώος
 Πάντοθι δ' ὅμως τίτῃσιν δ' ἡρώος θαλάσσης,
 335 Εἶπον ἰσαφρόντες ἐλάνθον δ' ὀφθαλμοῖς
 Λύχρον σβεννυμένοιο· ὅρα χρῆμα ὃ πύργου
 Ὀρυζαῖον ἀπ' ἀπ' ὅτι ἐδράκε νεκρὸν ἀκοίτῃ,
 Δαυδαῖον ῥῆσας αὖτ' ἡρώος χιτῶνα,
 Ροῖς δ' ὅτι αὖτ' ἡρώος αὖτ' ἡρώος πύργου
 340 Καὶ δ' ἡρώος αὖτ' ἡρώος αὖτ' ἡρώος
 Ἀλλήλων δ' ὀφθαλμοῖς καὶ πύργου αὖτ' ἡρώος.

Valde sonantis ferebatur maris in dorso.
 Iam ab unda, unda voluebatur, accumulabatur vērò aqua, π. αἰετρετο
 315 Aetheri miscebatur mare: concitata est undique terra,
 Pugnantibus ventis, Zephyro autem contra spirabat eurus,
 Et notus in boream magnas immisit minas:
 Et fragor sui inevitabilis valdifrens maris,
 Grauis autem passus Leander inoplacabilibus gurgulibus, π. ὀφθαλμοῖς
 320 Sape quidem precabatur aequoream Venerem:
 Sape autem et ipsum regem Neptunum maris.
 Athos non boream immemorem relictus myrmis.
 Sed ei nullus auxiliatus est: amor autem non coercui fuit.
 Undique autem accumulatis male obuso fluctus impetu
 325 Continuis ferebatur: pedum autem eius defecit vigor.
 Et vis fuit immobilis inquietarum manuum.
 Multa autem spontanea effusio flebat in guttur
 Et potum inuisilem impetuosi potius maris.
 Et iam lucernam infidam exinxiit amarus ventus;
 330 Et animam et amorem deflens Leandri.
 Cum adhuc autem dirigeret uer vigilibus oculis,
 Stabat fluctmans miseris curis.
 Venit autem amora et non vidit positum Hero:
 Circumquaque oculum dirigebat in laia dorsa maris,
 Sicubi videret errantem suum maritum.
 335 Lucernā exinxiit, apud fundamentum turris
 Dilatationem scopulis ut videt moriuntur maritum,
 Variam scandens circa pectora tunicam,
 Cum strepitum praeceps ab alta decubata est turri.
 Atque Hero mortua est ob moriuntur maritum.
 340 Suis, potius sunt et in ultima peritis.

